

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**„Употреба ватреног оружја као полицијског
средства принуде“**

(мастер рад)

Ментор

Др Дејан Вучетић

Студент

Душан Микић

Бр. индекса М015/18-УП

Ниш

2021.

Садржај:

1. Увод	1
2. Управна делатност полиције.....	3
3. Полицијска средства принуде.....	5
3.1. Начела.....	5
3.2. Ограничења употребе средстава принуде.....	6
3.3. Извештавање, контрола и одговорност у вези са употребом средстава принуде.....	6
4. Употреба ватреног оружја од стране полиције у појединим Европским државама, Руској Федерацији и Сједињеним Америчким Државама.....	7
4.1. Употреба ватреног оружја од стране полиције у Француској.....	7
4.2. Употреба ватреног оружја од стране полиције у Италији.....	8
4.3. Употреба ватреног оружја од стране полиције у Грчкој.....	10
4.4. Употреба ватреног оружја од стране полиције у Руској федерацији.....	14
4.5. Употреба ватреног оружја од стране полиције у Сједињеним Америчким Државама.....	16
4.5.1. Употреба ватреног оружја у случају бекства учиниоца кривичног дела.....	17
4.5.2. Употреба ватреног оружја у случају бекства затвореника.....	18
4.5.3. Смернице Министарства правде за употребу смртоносне силе.....	18
4.5.3. Одређене чињенице у вези са употребом смртоносне силе.....	19
5. Државе у којима полицијски службеници не носе оружје.....	21
6. Употреба ватреног оружја од стране полиције у земљама бивше Југославије...22	
6.1. Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву Републике Хрватске.....	22
6.1.1. Услови.....	22
6.1.2. Упозорење и наредба пре употребе ватреног оружја.....	23

6.1.3. Случајеви у којима није дозвољена употреба ватреног оружја.....	23
6.1.4. Употреба ватреног оружја према животињама.....	23
6.2. Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву Републике Словеније.....	24
6.2.1. Услови.....	24
6.2.2. Упозорење и наредба пре употребе ватреног оружја.....	25
6.2.3. Ограничења.....	25
6.2.4. Обавеза обавештавања.....	26
6.3. Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву републике Црне Горе.....	26
6.3.1. Услови.....	26
6.3.2. Посебно ограничење употребе ватреног оружја.....	28
6.3.3. Употреба ватреног оружја кад је возило у покрету.....	28
6.3.4. Употреба ватреног оружја у гоњењу пловног објекта.....	29
6.3.5. Употреба ватреног оружја према животињама.....	29
6.4. Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву Републике Северне Македоније.....	30
6.4.1. Услови.....	30
6.4.2. Ограничења.....	31
6.4.3. Употреба ватреног оружја према животињама.....	31
6.5. Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву Федерације Босне и Херцеговине.....	32
6.5.1. Услови.....	32
6.5.2. Искључење употребе ватреног оружја.....	32

6.5.3. Употреба ватреног оружја према возилима и пловилима.....	34
7. Анализа случајева употребе ватреног оружја од стране полиције.....	34
8. Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву Републике Србије.....	36
8.1. Тренутно важећи прописи.....	36
8.2. Закон о полицији.....	37
8.3. Правилник о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде.....	41
8.4. Унутрашња контрола оправданости и правилности употребе средстава принуде.....	43
8.5. Правна и друга помоћ у вези са употребом средстава принуде.....	43
8.6. Закон о извршењу кривичних санкција.....	43
8.7. Раније важећи прописи.....	44
9. Закључак.....	46
Литература.....	49
Сажетак и кључне речи.....	52
Abstract and key words.....	53
Биографија.....	54

I

УВОД

Право на живот је неприкосновено људско право и налази се у центру система заштите људских права које је прокламовано међународним документима као и највишим правним актима, уставима, држава.

Право на живот је прокламовано чланом 2. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, коју је ратификовала и Република Србија. Међутим, без обзира на универзалност и неприкосновеност права на живот у Европској конвенцији предвиђени су услови под којима лишење живота није противзаконито. Чланом 2. ставом 2. Европске конвенције прописано је да се лишење живота не сматра противним овом члану ако проистекне из употребе силе која је апсолутно нужна:

- а) ради одбране неког лица од незаконитог насиља;
- б) да би се извршило законито хапшење или спречило бекство лица законито лишеног слободе;
- ц) приликом законитих мера које се предузимају у циљу сузбијања нереда или побуне.

Како можемо да видимо постоје ситуације у којима је дозвољено лишење живота одређеног лица и те ситуације се углавном односе на употребу ватреног оружја од стране полиције и регулисане су прописима о полицији. Да би употреба ватреног оружја од стране полиције била законита национална законодавства прописују опште и посебне услове за његову употребу. Општи услов се односи на употребу ватреног оружја као крајње мере и у националним законодавствима се различито уређује (“само ако се употребом других средстава принуде не може постићи законити циљ”, “када је апсолутно нужно”, “када је неопходно” и сл.)¹

¹ С. Југовић, Употреба ватреног оружја као средства принуде, Штампарско-издавачко предузеће ПТТ), 2009, стр. 782.

Када се ради о посебним условима за употребу ватреног оружја од стране полиције национална законодавства их различито уређују о чему ће више речи бити у наставку рада.

Употреба ватреног оружја према позитивним законским прописима дели се према објекту употребе и према сврси употребе. Подела употребе ватреног оружја према објекту према којем се ватрено оружје користи:

- према особи,
- према групи особа,
- према објектима (аутомобил, пловни објект)
- према животињама.

Подела употребе ватреног оружја према сврси у коју полицијски службеници користе ватрено оружје:

- употреба ватреног оружја ради заштите живота људи (свог или живота других људи),
- употреба ватреног оружја ради спречавања извршења кривичног дела,
- употреба ватреног оружја ради спречавања бекства особе затечене у извршењу кривичног дела,
- употреба ватреног оружја ради спречавања бекства особе за којом је расписана потрага због извршења кривичног дела,
- употреба ватреног оружја ради спречавања бега особе која је лишена слободе због извршења кривичног дела,
- употреба ватреног оружја ради спречавања бекства особе за којом је расписана потрага због бекства с издржавања казне затвора због извршења кривичног дела,

- употреба ватреног оружја у прогону пловног објекта,²

Оружје које користи полиција се уређује прописима сваке земље. У законима неких држава се таксативно наводи које оружје може да користи полиција док се у другим државама наводе конкретне врсте оружја.

У наставку рада ћу навести законска решења свих држава некадашње Југославије и међусобно упоредити та решења, а навешћу и одређене конкретне случајеве употребе ватреног оружја од стране полиције.

II

УПРАВНА ДЕЛАТНОСТ ПОЛИЦИЈЕ

Пре свега, треба објаснити која су овлашћења и делатности које обавља полиција.

Полиција представља један од најстаријих модалитета управне делатности, а истовремено и једно од најзначајнијих управних подручја. Некада је полиција обухватала целокупно подручје унутрашње управе, а данас се тим изразом обухвата само једно од подручја државне управе у чијем су делокругу послови који се односе на безбедност државе и њених грађана.

Послове државне управе у Републици Србији обављају министарства, органи у саставу министарстава и посебне организације. У послове државне управе спадају извршавање закона и других прописа, праћење стања, вршење инспекцијског надзора, решавање у управним стварима итд.

Унутрашње послове обавља Министарство унутрашњих послова. Унутрашњи послови су законом утврђени послови државне управе, које обавља Министарство, а чијим обављањем се остварује и унапређује безбедност грађана и имовине, пружа подршка владавини права и обезбеђује остваривање Уставом и законом утврђених људских и мањинских права и слобода, као и други, са њима повезани послови из утврђеног делокруга и надлежности Министарства.³

² Д. Шкртић, Законита употреба средстава присиле полицијских службеника, Свеучилиште у Загребу, Правни факултет, 2007, стр. 113.

³ Члан 2. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

Министарство унутрашњих послова обавља послове државне управе који се односе на: заштиту живота, личне и имовинске безбедности грађана; спречавање и откривање кривичних дела и проналажење и хватање учинилаца кривичних дела и њихово привођење надлежним органима; одржавање јавног реда и мира; пружање помоћи у случају опасности; склоништа; обезбеђивање зборова и других окупљања грађана; обезбеђивање одређених личности и објеката, укључујући и страна дипломатска и конзуларна представништва на територији Републике Србије; безбедност, регулисање и контролу саобраћаја на путевима; безбедност државне границе и контролу преласка границе и кретања и боравка у граничном појасу; боравак странаца; промет и превоз оружја, муниције, експлозивних и одређених других опасних материја; испитивање ручног ватреног оружја, направа и муниције; стварање услова за приступ и реализацију пројеката из делокруга тог министарства који се финансирају из средстава претприступних фондова Европске уније, донација и других облика развојне помоћи; заштиту од пожара; држављанство; јединствени матични број грађана; електронско вођење података о личности; пребивалиште и боравиште грађана; личне карте; путне исправе; међународну помоћ и друге облике међународне сарадње у области унутрашњих послова, укључујући и реадмисију; илегалне миграције; азил; обучавање кадрова; управно решавање у другостепеном поступку по основу прописа о избеглицама, као и друге послове одређене законом.⁴

За обављање полицијских и других унутрашњих послова надлежна је Дирекција полиције.

У саставу Дирекције полиције су организационе јединице у седишту - управе, центри, јединице, специјална и посебне јединице полиције, и ван седишта - Полицијска управа за град Београд, подручне полицијске управе и полицијске станице. Дирекцијом полиције руководи директор полиције, кога поставља и разрешава Влада Републике Србије на предлог министра полиције.

У оквиру Дирекције полиције су образоване посебне организационе јединице: Биро директора полиције који у свом саставу има оркестар полиције, Канцеларија за координацију активности у борби против трговине људима, Управа криминалистичке полиције, Управа полиције, Управа саобраћајне полиције, Управа граничне полиције, Управа за управне послове, Командно - оперативни центар, Управа за међународну оперативну полицијску сарадњу, Јединица за заштиту, Јединица за обезбеђење одређених

⁴ Члан 11. Закона о министарствима („Сл. гласник РС“, бр. 44/2014, 14/2015, 54/2015, 96/2015 - др. закон и 62/2017

личности и објеката, Жандармерија, Хеликоптерска јединица, Специјална антитерористичка јединица, Координациона управа за Косово и Метохију.

За управне послове је надлежна Управа за управне послове. Управа за управне послове је организациона јединица у оквиру Дирекције полиције, у седишту Министарства унутрашњих послова у чијем је делокругу остваривање права грађана која се односе на држављанство, пријаву пребивалишта и боравишта, издавање личних карата, путних исправа, возачких дозвола, регистрације возила и набављање, држање и ношење оружја, израда, али и на закључивање и практичну примену Споразума и Протокола о реадмисији, реализацију трансфера, транзита и миграције и оперативне сарадње и обавља друге послове, а на корист грађана и привредних субјеката. Делатност Управе за управне послове правно је уређена у складу са принципима демократског друштва и Уставом загарантованим системом заштите слобода и права грађана.

III

ПОЛИЦИЈСКА СРЕДСТВА ПРИНУДЕ

Средства принуде према Закону о полицији су: физичка снага; распршивач са надражујућим средством; електромагнетна средства; службена палица; средства за везивање; специјална возила; службени пси; службени коњи; средства за запречавање; уређаји за избацивање млазева воде; хемијска средства; посебне врсте оружја и средстава; ватрено оружје.

3.1. Начела

Полицијски службеник средства принуде употребиће само ако се на други начин не може извршити задатак и то суздржано и сразмерно опасности која прети законом заштићеном добру и вредности, односно тежини дела које се спречава или сузбија.⁵

Полицијски службеник увек ће употребити најблаже средство принуде којим се може постићи законити циљ, сразмерно разлогу употребе и на начин којим се службени задатак извршава без непотребних штетних последица.⁶

Полицијски службеник ће пре употребе средства принуде на то упозорити лице према коме средство намерава да употреби, ако је то у датој ситуацији могуће и неће довести у питање извршење службене радње.⁷

⁵ Чл. 105 .ст. 2. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

⁶ Чл. 105 .ст. 3. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

⁷ Чл. 105 .ст. 4. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

Полицијски службеници приликом употребе средстава принуде дужни су да чувају људске животе, проузрокују што мање повреда и материјалне штете, као и да осигурају да се помоћ повређеном или угроженом лицу што пре пружи и да његови најближи о томе што пре буду обавештени.⁸

Полицијски службеници похађају обуку о употреби средстава принуде коју организује Министарство.⁹

3.2. Ограничења употребе средстава принуде

Физичка снага не може се употребљавати према лицима млађим од 14 година, очигледно болесним и изнемоглим лицима, тешким инвалидима и трудницама чија је трудноћа видљива или које упозоре да су трудне.¹⁰

Према лицима из става 1. изузетно се може употребити физичка снага и друга средства принуде под условима утврђеним законом ако неко од тих лица ватреним оружјем, оруђем или другим опасним предметом угрожава живот лица.¹¹

3.3. Извештавање, контрола и одговорност у вези са употребом средстава принуде

О свакој употреби средстава принуде полицијски службеник у писаном облику подноси извештај надређеном полицијском службенику што је пре могуће, а најкасније 24 часа од употребе средстава принуде. Извештај издржи податке о средству принуде и против кога је употребљено, разлoзима и основу употребе и о другим чињеницама и околностима од значаја за оцену оправданости и правилности употребе средстава принуде. Оправданост и правилност употребе средстава принуде оцењује овлашћени полицијски службеник или комисија састављена од најмање три члана. У случају неоправдане или неправилне употребе средстава принуде, овлашћени полицијски службеник или комисија предлаже руководиоцу организационе јединице предузимање законом утврђених мера. Подаци о броју случајева употребе средстава принуде, разврстани према појединим средствима принуде, као и подаци о броју случајева неоправдане или неправилне употребе средстава принуде и мерама предузетим поводом тога, чине саставни део извештаја и доступни су јавности.

⁸ Чл. 105 .ст. 5. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

⁹ Чл. 105 .ст. 6. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

¹⁰ Чл. 107 .ст. 1. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

¹¹ Чл. 107 .ст. 2. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

Ближа обележја средстава принуде, начин употребе средстава принуде, начин оцене оправданости и правилности употребе, контролу и вођење евиденција прописује министар.

IV

УПОТРЕБА ВАТРЕНОГ ОРУЖЈА ОД СТРАНЕ ПОЛИЦИЈЕ У ПОЈЕДИНИМ ЕВРОПСКИМ ДРЖАВАМА, РУСКОЈ ФЕДЕРАЦИЈИ И СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА

4.1. Употреба ватреног оружја од стране полиције у Француској

У Француској постоје три категорије полицијских снага: национална полиција, жандармерија и локалне полицијске снаге.

Оружје које користе полицијске снаге:

а. национална полиција и жандармерија

Стандардно оружје које користе припадници националне полиције је пиштољ који су дужни да носе увек када су на дужности. Стандардни пиштољ који носе је сиг про СП2022. Такође, Национална полиција може да користи и сачмарице у одређеним случајевима.

Жандармерија такође користи исти пиштољ као и Национална полиција. Жандарми као припадници војске такође користе стандардну јуришну пушку француских оружаних снага ФАМАС.

б. Локална полиција

Градоначелник града у коме делује локална полиција има могућност да дозволи ношење оружја полицајцима, али прво мора да добије одобрење Владе. Само 43% локалних полицијских снага је наоружано. Француски прописи строго ограничавају врсте оружја које припадници полиције могу да носе. Што се тиче ватреног оружја то су револвер .38 као и пиштољ калибра 7.65 мм.

ц. Услови за употребу ватреног оружја

Припадници националне полиције и припадници локалне полиције могу да употребе ватрено оружје само у нужној одбрани, ради отклањања непосредне опасности по живот друге особе као и у случају спречавања извршења кривичног дела. Ватрено оружје може да се користи само за заштиту особе и не сме да се користи за заштиту предмета. На пример, полицајци не могу да употребе ватрено оружје према лицу које је извршило кривично дело крађе.

Жандарми имају нешто више слободе од националне полиције и локалних полицајаца. Жандарми су посебно овлашћени да користе своје оружје - чак и смртоносну силу - када је то неопходно за одбрану положаја или да зауставе особу која одбије јасну наредбу да се заустави. Жандарм може тако пуцати на возило које је присилно прошло кроз контролну тачку, чак и ако се то возило удаљава и више није непосредна претња жандарму.¹²

Године 2010. француско Министарство унутрашњих послова одлучило је да промени стандардну муницију коју полицајци користе у својим пиштољима Сиг про. Пре тога, полицајци су користили пуне метке са металним сакоом као своју стандардну муницију, али они су имали тенденцију да пробијају своје циљеве, понекад проузрокујући повреде или смрт пролазника. Након неколико инцидената Министарство унутрашњих послова наредило је да се пуни меци у металној кошуљици замене шупљом муницијом, која има мању брзину и већу зауставну снагу.¹³

4.2. Употреба ватреног оружја од стране полиције у Италији

Главне полицијске снаге у Италији су Национална полиција, Карабињери, Јединица за истрагу финансијског криминала и Казнено-поправни полицијски корпус. Национална полиција обавља опште полицијске послове широм Италије, а има полицијске станице у сваком већем граду. Национална полиција такође има специјалне службе као што су саобраћај, железница, пошта и телекомуникације, као и гранична и имиграциона полиција. Карабињери су војна полиција која има и војне одговорности и општу одговорност за одржавање цивилног јавног реда унутар Италије. Карабињери укључују посебну оперативну групу, одељење за покретне јединице и специјализоване јединице задужене за економска, еколошка и социјално осетљива питања. Јединица за истраживање финансијског криминала, под надлежношћу министра економије и финансија, бави се финансијским злочинима, организованим криминалом, кријумчарењем, међународном трговином дрогом, илегалном имиграцијом, финансирањем тероризма и кршењем ауторских права. Казнено-поправни полицијски корпус је задужен за обезбеђивање

¹² https://www.loc.gov/law/help/police-weapons/france.php#_ftn33

¹³ *ugées "trop dangereuses", la police change de munitions [The Police Replaces Ammunition Considered "Too Dangerous"]*, France Soir (Sept. 13, 2010), <http://www.francesoir.fr/actualite/societe/jugees-trop-dangereuses-police-change-munitions-56850.html>.

казнених институција. Поред ових националних полицијских снага, неке провинције у Италији имају и покрајинске и општинске полицијске снаге.¹⁴

Оружје које користе полицијске снаге

а. Национална полиција

Одређени број припадника италијанске националне полиције овлашћен је за ношење оружја. Ти припадници могу носити и користити „појединачно оружје“, које се састоји од полуаутоматског пиштоља који одговара карактеристикама утврђеним у складу са председничким декретом бр. 359 и декретом начелника полиције.¹⁵

Одељења националне полиције такође могу да користе друго наоружање или опрему која ће бити распоређена припадницима полиције у складу са потребама одељења. Припадници полиције који могу да користе такво оружје подвргавају се обавезној обуци о његовој употреби. Ово оружје и опрема укључују глатке пушке, пушке, аутоматске митраљезе, митраљезе и бацаче, који сви морају одговарати карактеристикама наведеним у члановима 11–18 Декрета председника бр. 359 и посебно бити идентификовани декретом шефа полиције.

Припадници националне полиције могу бити овлашћени да користе специјално оружје и опрему након добијања сертификата о специфичним вештинама.¹⁶ У ситуацијама крајње нужде и хитности, каста (надређени - покрајински орган задужен за јавну безбедност) или други високи официр може одобрити употребу специјалног оружја и опреме од стране припадника који нема одговарајуће потврде за њихову употребу.¹⁷ Таква специјална опрема укључује преносиво оружје, колективно наоружање, бомбе, самоходну муницију, направе за лансирање и експлозив који испуњава важеће законске захтеве.¹⁸

б. Карабињери

Уобичајено оружје које користе карабињери су:

¹⁴ *Policing Profiles of Participating and Partner States: Italy*, OSCEPolis, http://polis.osce.org/countries/details?item_id=23

¹⁵ Decreto del Presidente della Repubblica 5 ottobre 1991, n. 359, Regolamento che stabilisce i criteri per la determinazione dell'armamento in dotazione all'Amministrazione della pubblica sicurezza e al personale della Polizia di Stato che espleta funzioni di polizia, art. 3

¹⁶ Decreto del Presidente della Repubblica 5 ottobre 1991, n. 359, Regolamento che stabilisce i criteri per la determinazione dell'armamento in dotazione all'Amministrazione della pubblica sicurezza e al personale della Polizia di Stato che espleta funzioni di polizia, art. 9

¹⁷ Decreto del Presidente della Repubblica 5 ottobre 1991, n. 359, Regolamento che stabilisce i criteri per la determinazione dell'armamento in dotazione all'Amministrazione della pubblica sicurezza e al personale della Polizia di Stato che espleta funzioni di polizia, art. 9(2)

¹⁸ Decreto del Presidente della Repubblica 5 ottobre 1991, n. 359, Regolamento che stabilisce i criteri per la determinazione dell'armamento in dotazione all'Amministrazione della pubblica sicurezza e al personale della Polizia di Stato che espleta funzioni di polizia, art. 9(3)

Пиштољи: (Беретта 92 Беретта ПКС4), Пушкомитраљез (Мод.ПМ 12 С2, Беретта ПМКС), Пушке: (Беретта АР70 / 90, Беретта АРКС160), лаки митраљез: ФН Миними, Снајперска пушка: Сако ТРГ42, АВП.

а. Услови за употребу ватреног оружја

Употреба оружја од стране полиције мора бити адекватна и сразмерна захтевима које поставља заштита јавног реда и безбедности, спречавање и кажњавање злочина и друге институционалне дужности.¹⁹ Поред тога, полиција има друге дужности и одговорности које се тичу употребе оружја. Полиција мора: марљиво чувати оружје и одговорно их одржавати; спроводити мере безбедности утврђене за руковање оружјем; и проћи обуку, активно практиковати технике и учествовати у вежбама које организује држава. Оружје се мора чувати у оружарници у складу са оперативним потребама полиције; оружје се мора чувати у оружарници у металним конструкцијама које су технички одговарајуће и у погодном окружењу и у количини која је нужно потребна за обављање свакодневних полицијских дужности.²⁰

Према италијанском кривичном закону, јавни службеници не могу бити кажњени за употребу или одобрење за употребу оружја или других средстава физичке присиле у оквиру своје дужности у циљу одбијања отпора или спречавања насилних дела или злочина, попут убиства, оружане пљачке, отмице или проузроковања бродолома...²¹

4.3. Употреба ватреног оружја од стране полиције у Грчкој

Грчка полиција је оружана безбедносна снага која је надлежна на целој територији Грчке, осим у областима које спадају у надлежност обалске страже.²² Шеф грчке полиције задужен је за управљање полицијским снагама и извештава Министарство за јавни ред и заштиту грађана.²³ Грчку полицију чине: редовна полиција, цивилна снага, гранични стражари и специјална полицијска стража.²⁴ Гранични и специјални полицајци регулисани су својим законима. У структуралном смислу, грчка полиција је подељена на централне органе, чија се надлежност шири на целокупну грчку

¹⁹ Decreto del Presidente della Repubblica 5 ottobre 1991, n. 359, Regolamento che stabilisce i criteri per la determinazione dell'armamento in dotazione all'Amministrazione della pubblica sicurezza e al personale della Polizia di Stato che espleta funzioni di polizia, qrt. 1(1)

²⁰ Decreto del Presidente della Repubblica 5 ottobre 1991, n. 359, Regolamento che stabilisce i criteri per la determinazione dell'armamento in dotazione all'Amministrazione della pubblica sicurezza e al personale della Polizia di Stato che espleta funzioni di polizia, art. 7

²¹ Codice di penale [C.P.] [Criminal Code] art. 53

²² Law 2800/2000, art. 8 para. 1

²³ Law 2800/2000, art. 23.

²⁴ Law 2800/2000, art. 18.

територију, и регионалне власти, чија је надлежност ограничена на њихове области.²⁵ Централне и регионалне власти потпадају под надлежност седишта полиције.

а. Опрема коју користе полицијске снаге

Употреба и ношење оружја од стране полиције, граничара и специјалне страже регулисани су Законом бр. 3169/2003 о ношењу, употреби и обуци оружја. Опрема је разврстана у три групе, зависно од посебне сврхе додељене свакој групи: (а) службена лична опрема која се даје сваком полицијском службенику за вршење његових дужности и која се може носити док је службеник ван дужности; (б) приватна лична опрема која припада полицијском службенику; и (ц) посебна опрема која се користи у одређене сврхе и затим враћа у одговарајуће складиште.²⁶

б. Услови за употребу ватреног оружја

Грчка полиција може да користи ватрено оружје за постизање четири сврхе: (а) да изазове страх међу гомилом испаливањем упозоравајућих хитаца; (б) да пуцају на циљеве који нису људска бића; (ц) да онеспособи људе пуцањем у невиталне делове тела, посебно у доње удове; и (д) да рани људско биће и евентуално га лиши живота.²⁷

Полицијски службеник може да употреби ватрено оружје ако током вршења дужности постоји претња оружаним нападом на полицајца или другу особу, укључујући претњу лажним или скривеним ватреним оружјем.

Када је за извршавање обавеза полицајца потребна употреба силе неопходно је да буду испуњени следећи услови:

- Све друге мере су исцрпљене, као што су употреба упозорења, баријера, физичке силе, палица или упозорења да се може употребити смртоносно или дозвољено хемијско оружје;
- Полицајац се идентификовао, изразио је јасну намеру да користи оружје и дао је довољно времена да нападач реагује,; и
- Када је употреба ватреног оружја пропорционална тежини претње²⁸

Када су испуњени сви горе наведени услови, полицајац мора да користи мање смртоносно оружје, осим ако би се то показало бескорисним или повећало опасност од губитка живота полицајца или других људи.²⁹

²⁵ Law 2800/2000, art. 10.

²⁶ Law No. 3169/2003, art. 1(δ)

²⁷ Law No. 3169/2003, art. 1.

²⁸ Law No. 3169/2003 art. 3, paras. 1, 2.

²⁹ Law No. 3169/2003 art. 3, para. 3.

Употреба „смртоносне силе“ дозвољена је, ако је то оправдано, и у следећа два случаја: (а) за одбрану од групног напада који представља ризик од смрти или тешких телесних повреда; и (б) ради ослобађања талаца којима прети смрт или озбиљна телесна повреда.³⁰

Забрањена је употреба силе са намером да се убије или онеспособи човек ако

- постоји озбиљна опасност од повређивања трећег лица од промашеног хица или рикошета;
- ако је употреба силе усмерена против наоружане групе и може наудити ненаоружаним људима;
- према малолетнику (тј. сваком млађем од 18 година), осим ако је употреба такве силе једино средство за спречавање смрти
- против особе бежи након што је од ње затражено да се подвргне законитој потрази.

³¹Полицајац који користи оружје по налогу претпостављеног, које је у супротности са Уставом или је очито незаконито, и даље може бити одговоран за незакониту употребу силе.³²

Републички јавни тужилац у Грчкој је 2009. године, као одговор на правни упит Канцеларије грчке полиције, издао мишљење које се односи на законитост употребе несмртоносне силе, конкретно пластичних бомби које се распрште у мале комаде како би онеспособиле људе. На основу своје анализе Закона бр. 3169/2003 о ношењу, употреби и обуци оружја, тужилац је образложио да зато што закон дозвољава полицији да користи ватрено оружје, бомбе, експлозиве и палице да би повредили или онеспособили људе, такође дозвољава употребу несмртонсоног оружја, попут пластичних бомби, које експлодирају, разбијају се у мале комаде да би "шокирале" и онеспособиле демонстранте.

Тужилац је такође сматрао да је употреба ватреног оружја од стране полиције, између осталог, дозвољена када им је то у складу са Кривичним закоником дозвољено у случајевима самоодбране. Употреба ватреног оружја у самоодбрани мора бити пропорционална опасности напада, врсти штете која би могла да резултира, начину и тежини напада, и укупним условима.³³

в. Правни проблеми

Две организације за заштиту људских права објавиле су извештаје који су у Грчкој полицији изазвали забринутост због кршења људских права. Организација „Amnesty

³⁰ Law No. 3169/2003 art. 9, para. 6..

³¹ Law No. 3169/2003, art. 9.

³² Law No. 3169/2003 art. 3, para. 9.

³³ Office of the Prosecutor of the Supreme Court, Legal Opinion 8/09, June 24, 2009, <http://www.eisap.gr/sites/default/files/consulations/%CE%93%CE%9D%CE%A9%CE%9C.%208-2009.pdf>.

International“ је 2012. године објавила извештај под насловом „Полицијско насиље у Грчкој: Не само „изоловани инциденти“, који наглашава претерану употребу силе и друга кршења људских права током протеста због фаталног убиства петнаестогодишњака 2008. године и демонстрација. против мера штедње које је наметнула Влада током економске кризе 2010–12.³⁴ Након тога, организација „Human Rights Watch“ је 2013. године објавила извештај под насловом „Непожељни гости: Грчка полиција злоставља мигранте у Атини.“³⁵

Затим је 2014. године организација „Amnesty International“ наставила са својим првим извештајем под називом „Закон сам себи, Култура злостављања и некажњавања у грчкој полицији“³⁶ који документује тврдње о прекомерној употреби силе од стране грчке полиције током мирних и ненасилних демонстрација. Грчка влада је демантовала такве наводе називајући их "изолованим" инцидентима. Само је ограничен број случајева идентификованих у извештају подвргнут даљој истрази од стране грчке полиције. Друго питање истакнуто у извештају је да полиција која је задужена за разбијање демонстрацијама носи своју идентификацију на полеђини кацига, а не на предњој страни, како то налаже закон, што последично спречава жртве полицијског насиља да идентификују полицајце и да их пријаве. Штавише, извештај документује наводе које је „Amnesty International“ примио о грчкој полицији која је користила претерану силу против избеглица и миграната у притворским центрима.

Грчка полиција спровела је сопствену истрагу по налогу Министарства за јавни ред и заштиту грађана о полицајцима који су зажмурили на кривична дела и подржавали кривична дела почињена од стране Златне зоре, екстремно десничарске организације.

Европски суд за људска права је донео пресуде против Грчке у великом броју случајева који укључују грчко поступање са заточеницима или злоупотребу оружја од стране грчке полиције, укључујући недостатак ефикасног правног лека. У неким случајевима, жртве су били мигранти или припадници мањинских група. Суд је против Грчке утврдио и полицијску бруталност према Ромима.

³⁴ Amnesty International Police Violence in Greece: Not Just “Isolated Incidents” 7 (2012), http://www.univie.ac.at/bimtor/dateien/greece_ai_2012_police_violence.pdf.

³⁵ Human Rights Watch, Unwelcome Guests: Greek Police Abuses of Migrants in Athens (June 2013), http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/greece0613_ForUpload.pdf

³⁶ Amnesty International, A Law unto Themselves, A Culture of Abuse and Impunity in the Greek Police (2014), <http://amnesty.org/en/library/asset/EUR25/005/2014/en/47005cd7-f536-4c21-851f-e595076dcaef/eur250052014en.pdf>

4.4. Употреба ватреног оружја од стране полиције у Руској федерацији

Руске полицијске снаге делују у оквиру Министарства унутрашњих послова (МУП), који је федерална агенција извршне власти руске владе. Између осталих дужности, одговоран је за вођење савезних кривичних истрага, одржавање јавног реда, патролирање на аутопутевима, осигурање сигурности превоза и гарантовање режима сигурности територија и објеката који су под посебним надзором и којима је ограничен приступ.³⁷

Министарство унутрашњих послова има своје оружане снаге, назване Унутрашње трупе, које су формиране и опремљене на исти начин као и редовне војне трупе, али одвојене од њих. Они се користе тешким и борбеним оружјем војне класе и у њиховој надлежности је борба против организованог криминала, тероризма и других ванредних претњи и боље су обучени од редовне полиције. Унутрашње трупе учествују у хитним војним операцијама и боре се против јавних претњи.³⁸

а. Оружје и опрема које користе полицијске снаге

- Савезне и локалне полицијске снаге

Најчешће службено оружје које користи руска полиција је пиштољ ПМ „Макаров“, за који се сматра да је застарео. Постепено се замењују модернијим пиштољима. Листа оружја које користи полиција укључује и пиштоље руске израде, револвере, митраљезе и аутоматске пушке.

Специјална средства која полиција користи укључују гумене палице, лисице, сузавац, уређаје за емитовање звука и светла за одвлачење пажње, средства за уништавање барикада, сачмарице, оклопни носачи, топови за бацање воде (укључујући машине за млаз воде израелске производње), и службени пси.³⁹ Несмртоносно оружје користи и полиција. Несмртоносно оружје популарније је код полицајаца, јер за разлику од традиционалног ватреног оружја, његова употреба не подразумева обавезну тужилачку истрагу.

- Специјалне полицијске снаге (СВАТ тимови)

Оружје и опрема коју користе Унутрашње трупе МУП-а и разни СВАТ тимови укључују моторна возила војног типа, оклопне транспортере, пиштоље, пушке, снајперске пушке,

³⁷ *Policing Profiles of Participating and Partner States: Russian Federation*, OSCEPolis, http://polis.osce.org/countries/details?item_id=31

³⁸ Peter Roudik, *Policing the Russian Federation*, in *Comparative Policing: The Struggle for Democratization* 143 (M.R. Haberfeld & Ibrahim Cerrah eds., 2008).

³⁹ Aleksei Trubashev, *Special Pistols for Special Forces*, *Gazeta.ru* (July 19, 2006), http://www.gazeta.ru/2006/07/19/oa_208653.shtml (in Russian).

аутоматске пушке и пиштоље, специјалне подводне пиштоље и аутоматске пушке, аутоматске митраљезе и митраљезе и несмртоносно оружје.⁴⁰

б. Услови за употребу ватреног оружја

Правне основе за примену физичке силе, ватреног оружја и специјалних средстава полиције утврђују савезни Закони о полицији, Закон о ванредном стању, Закон о унутрашњим трупима Руске Федерације, и закон о оружју.

Сви ови закони следе опште начело да пре примене ватреног оружја, полицајац мора да упозори особе против којих ватрено оружје намерава да користи и пружи особи прилику и време да поступи по полицијским упутствима. Ако оружје примени група полицајаца, упозорење мора да изда један од службеника у групи. Међутим, полицајац има право да не упозори на примену ватреног оружја ако би то створило тренутну опасност по живот и здравље службеника или другог лица или би могло проузроковати друге озбиљне последице.⁴¹

Члан 23. Закона о полицији даје исцрпан списак околности у којима је употреба ватреног оружја од стране полицијских службеника одобрена:

- Заштита других или себе од насилног напада;
- Спречавање покушаја одузимања ватреног оружја у служби полиције;
- Спашавање талаца;
- Хапшење људи затечених током вршења тешких злочина и спречавање покушаја бекства, под условом да не постоје друга средства за њихово хапшење;
- Хапшење наоружаних особа које одбијају да извршавају наредбе о предаји оружја, муниције, експлозива и отровних и радиоактивних супстанци;
- Сузбијање нереда и других незаконитих радњи ометајући саобраћај, рад средстава комуникације и организација;
- Понављање оружаног напада; и

⁴⁰ Russian Federation Ministry of Internal Affairs, Internal Troops, Weapons and Military Equipment, <http://vmmvd.ru/about/voorujenie/>

⁴¹ Федеральный закон "О полиции" от 7 февраля 2011 г. N 3-ФЗ, Статья 22.

- Спречавање бекства осумњичених и особа оптужених за извршење кривичног дела.⁴²

Поред тога, полицајац има право да користи ватрено оружје да би зауставио возило ако возач одбије да испуни поновљене захтеве полицајца да се заустави и покуша да побегне; да неутралише опасну животињу; и кад особа са видљивим ватреним оружјем код себе, коју полицајац ухапси, покушава да приђе полицајцу, на тај начин што не поступа по наређењу پلیцијског службеника о одржавању одређене дистанце или намерава да дотакне ватрено оружје полицајца.⁴³

Полицијским службеницима је забрањено да употребљавају ватрено оружје против жена, особа са очигледним знацима инвалидитета и малолетника када су ове околности познате полицијском службенику или су очигледне. Изузеци од ове забране укључују оружани отпор полицијском службенику или извршење оружаног или групног напада који угрожава живот и здравље појединаца или полицајца.⁴⁴Полицајац не може користити ватрено оружје у великој гомили и у случају када постоји опасност да хитац погоди треће лице.⁴⁵

Употреба ватреног оружја од стране полицајца може представљати злоупотребу овлашћења, убиство или наношење телесних повреда према Кривичном законнику уколико таква употреба премашује ону која је неопходна за самоодбрану и / или одбрану других.

4.5. Употреба ватреног оружја од стране полиције у Сједињеним Америчким Државама

У Сједињеним Америчким Државама не постоји савезни закон који регулише употребу ватреног оружја од стране полицијских службеника. Свака држава има своје законе којима се регулише употреба ватреног оружја, а ово питање се регулише и прецедентним правом.

⁴² Федерални закон "О полицији" од 7 фебруара 2011 г. N 3-ФЗ, Статја 23.

⁴³ Федерални закон "О полицији" од 7 фебруара 2011 г. N 3-ФЗ, Статја 24.

⁴⁴ Федерални закон "О полицији" од 7 фебруара 2011 г. N 3-ФЗ, Статја 23. (5)

⁴⁵ Федерални закон "О полицији" од 7 фебруара 2011 г. N 3-ФЗ, Статја 23.(6)

4.5.1. Употреба ватреног оружја у случају бекства учиниоца кривичног дела

Врховни суд САД пресудио је да се смртоносна сила не може употребити уколико није неопходно да се спречи бекство некога где службеник има вероватан разлог да верује да је осумњичени починио кривично дело које укључује наношење или претњу наношењем тешких телесних повреда или где службеник има вероватни разлог за веровање да осумњичени представља значајну претњу смрћу или тешком телесном повредом службеника или других лица. У предмету Тенеси против Гарнера, Суд је утврдио да је закон државе Тенесија противан Уставу, констатујући да „тамо где осумњичени не представља непосредну претњу за службеника и не представља претњу другима, штета која је проузрокована неуспехом да га ухвате не оправдава употребу смртоносне силе. Полицајац не може да ухвати ненаоружаног, безбедног осумњиченог тако што ће га устрелити. Међутим, ако службеник има оправдан разлог да верује да осумњичени представља претњу озбиљном телесном повредом, како за службеника тако и за друге, није незаконито спречити бекство употребом смртоносне силе. Стога, ако осумњичени прети полицајцу оружјем или постоји вероватни разлог да верује да је починио кривично дело које укључује наношење или претњу озбиљном телесном повредом, може се употребити смртоносна сила ако је потребно за спречавање бекства, и ако, је полицијски службеник пре тога издао упозорење да ће употребити смртоносну силу. Случај Тенеси против Гарнера поставља стандард који је нижи у односу на међународне стандарде пре свега зато што омогућава полицијском службенику да употреби смртоносну силу да спречи бекство лица за које постоји разумна сумња да је учинило кривично дело. Ово је мање строг стандард од утврђеног у Основним принципима УН-а који је јасан о захтеву садашње или будуће претње, а такође је и много јаснији о природи претње, тј. непосредне претње смрћу или озбиљне повреде или озбиљне животне опасности. Такође, опште формулације као што је реч „разумно“ су проблематичне јер су такве формулације у великој мери нејасне и дају огромну дискрецију поједином службенику органа за спровођење закона, чинећи готово немогућом његову одговорност у случају употребе смртоносне силе. Ово постаје посебно проблематично када је у питању употреба смртоносне силе, где се, у складу са међународним стандардима, разумно веровање не сме односити на неку врсту „нужности“, већ мора бити објективно разумно уверење о непосредној претњи смрћу или тешким телесним повредама полицијских службеника или других особа.

Закони који постоје у Сједињеним Државама би требало да буду врло јасни о томе који су основни критеријуми који одређују правни стандард за природу угроженог добра, тј. захтев садашње или будуће претње и природу те претње (непосредна претња смрћу или озбиљна повреда). Девет држава САД и Вашингтон, нису донели законе који регулишу употребу смртоносне силе и, према томе, се строго ослањају на одлуке Врховног суда у погледу употребе смртоносне силе од стране полиције у тим јурисдикцијама. Од држава које имају такве законе, ниједна од њих није била довољно строга да испуни обавезе САД-

а према међународном закону да поштују и штите право на живот; 13 држава не испуњава нижи стандард од оног који захтева међународно право и стандард утврђен у случају Тенеси против Гарнера и имају статуте који тренутно крше амерички Устав тако што дозвољавају службеницима да користе смртоносну силу према учиниоцу кривичног дела чак и ако злочин који је починио није укључивао наношење телесних повреда или претњу озбиљном телесном повредом или осумњичени не представља претњу смрћу или озбиљном телесном повредом службеника или других лица.

4.5.2. Употреба ватреног оружја у случају бекства затвореника

Многе државе имају прописе о употреби смртоносне силе који посебно пружају овлашћења полицијским службеницима да користе смртоносну силу како би спречили бекство или ухватили некога ко је побегао из затвора или притворског објекта, не захтевајући да бегунац представља било какву специфичну претњу смрћу или тешком телесном повредом. И у овој ситуацији се полицијским службеницима даје могућност да своју грешку исправе тако што ће устрелити затвореника који је успео да побегне из затвора.

4.5.3. Смернице Министарства правде за употребу смртоносне силе

Министарство правде пружа смернице свим савезним службеницима за употребу смртоносне силе. Смерница каже да се смртоносна сила употребљава „само кад је то неопходно, односно када службеник има разумно уверење да лице према коме се примењује смртоносна сила представља непосредну опасност од смрти или тешке телесне повреде службеника или друге особе. Током хватања учиниоца кривичног дела који бежи полицијски службеници могу употребити смртоносну силу ако постоји „разумно уверење да је лице починило кривично дело које укључује наношење или претњу озбиљном повредом или смрћу, и да би бекство лица могло да представљају непосредну опасност од смрти или тешке телесне повреде службеника или друге особе. Ова смерница захтева да оба ова услова буду испуњена пре употребе смртоносне силе. Иако се не захтева да службеници исцрпе сва друга ненасилна средства пре него што прибегну смртоносној сили, смернице Министарства правде упућују на неопходност као додатни критеријум за употребу смртоносне силе и да то зависи од тога да ли ће мања сила бити довољна : "Ако се чини да је друга сила осим смртоносне силе довољна за извршење хапшења или на други начин остварење сврхе спровођења закона, смртоносна сила није неопходна." Смернице такође кажу да је полицијски службеник дужан да изда усмено упозорење пре него што употреби смртоносну силу.

Када је у питању употреба смртоносне силе у притворским ситуацијама, према лицу које покушава да побегне из казнене установе, полицијским службеницима и стражарима је дозвољено да користе смртоносну силу када несмртоносна сила није довољна да спречи бекство ако затвореник бежи из казнене установе или је у транзиту до казнене установе

или из ње; или, ако затвореник покушава да побегне из притвора на начин који представља непосредну опасност по безбедност других затвореника, особља или јавности.

4.5.4. Одређене чињенице у вези са употребом смртоносне силе

- Сједињене Државе нису успеле да утврде колико је људи убијено од стране полицијских службеника. Нико не зна тачно колико људи буде убијено сваке године, али процене су од 400 до преко 1.000.
- Афроамериканци су несразмерно више погођени полицијским убиствима. Док црнци представљају 13,2% америчке популације, они представљају 27,6% укупних смртних случајева од стране полиције (6.338) према подацима о насилној смрти које је забележио Центар за контролу болести у периоду од 1999. до 2013. године.
- Сједињене Државе нису поштовале и заштитиле право на живот пропуштајући да осигурају да домаће законодавство испуњава међународни стандарде о људским правима и стандарде о употреби смртоносне силе од стране службеника за спровођење закона.
- Свих 50 држава и Вашингтон не поштују међународно право и стандарде о употреби смртоносне силе од стране службеника за спровођење закона.
- Девет држава и Вашингтон, немају законе о употреби смртоносне силе од стране полицијских службеника: Мериленд; Масачусетс; Мичиган; Охајо; Јужна Каролина; Вирџинија; Јужна Вирџинија; Викоонсин, Вајооминг; и Округ Колумбија.
- Тринаест држава има законе који нису у складу ни са нижим стандардима утврђеним америчким савезним законом о употреби смртоносне силе од стране службеника за спровођење закона: Алабама; Калифорнија; Делавер; Флорида; Мисисипи; Мисури; Монтана; Њу Џерзи; Њу Јорк; Орегон; Род Ајланд; Јужна Дакота; и Вермонт.
- Ниједан државни закон не захтева да се употреба смртоносне силе може користити као крајње средство само ако ненасилна и мање штетна средства нису дала резултат.
- Ниједна држава не ограничава употребу смртоносне силе само на оне ситуације у којима постоји непосредна опасност по живот или озбиљне повреде службеника или других.

- Девет држава допушта да се употреба смртоносне силе користи за сузбијање нереда: Аризона; Делавер; Ајдахо; Мисисипи; Небраска; Пенсилванија; Јужна Дакота; Вермонт и Вашингтон.
- Двадесет две државе допуштају да полицајци убију некога ко покушава да побегне из притвора или затвора: Алабама; Колорадо; Делавер; Џорџија; Хаваји; Ајдахо; Индијана; Кентаки; Мејн; Мисисипи; Монтана; Небраска; Њу Хампшир; Њу Џерзи; Њу Мексико; Њу Јорк; Северна Каролина; Северна Дакота; Оклахома; Пенсилванија; Јужна Дакота и Вашингтон.
- Само осам држава захтева да се изда упозорење (где је то изводљиво) пре употребе смртоносне силе, али ниједна држава не испуњава захтев за упозорење према међународним стандардима: Конектикат; Флорида, Индијана; Невада; Њу Мексико; Тенесе; Јута и Вашингтон.
- Само три државе предвиђају да службеници не би требало да стварају "знатан ризик" пролазницима када користе смртоносну силу: Делавер; Хаваји и Њу Џерзи.
- Двадесет држава допушта приватним грађанима (недржавним актерима) да користе смртоносну силу ако спроводе активности на спровођењу закона, на пример помажући службенику у хапшењу: Алабама; Аризона; Калифорнија; Колорадо; Конектикат; Индијана; Канзас; Кентаки; Луизијана; Мејн; Мисисипи; Небраска; Њу Хемшир; Њу Џерзи; Њу Јорк; Северна Дакота; Пенсилванија; Јужна Дакота; Тексас и Вашингтон.
- Само две државе статутом предвиђају обуку о употреби смртоносне силе: Џорџија и Тенеси.
- Ниједан од закона држава о „употреби смртоносне силе“ не укључује механизме одговорности, укључујући на пример захтев обавезног извештавања о употреби силе и оружја од стране полицијских службеника.⁴⁶

⁴⁶ https://www.amnestyusa.org/files/aiusa_deadlyforcereportjune2015.pdf

V

ДРЖАВЕ У КОЈИМА ПОЛИЦИЈСКИ СЛУЖБЕНИЦИ НЕ НОСЕ ОРУЖЈЕ

У 18 држава на свету полицијски службеници углавном не носе оружје. Те државе су: Боцвана, Кукова острва, Фици, Исланд, Кирибати, Малави, Маршалова острва, Науру, Нови Зеланд, Нијуе, Норвешка, Соломонска острва, Самоа, Тонга, Тувалу, Велика Британија и Вануату.

У великој Британији традиција неношења оружја од стране полицијских службеника датира још из 19. века када је полиција као служба и основана. И данас већина полицијских службеника у Великој Британији не носи оружје. Оружје могу да носе само овлашћени полицијски службеници који су прошли посебну обуку и њих је данас око 6.000.

На Исланду полицијски службеници носе само електро-шокере и бибер спреј, али су сви обучени за употребу ватреног оружја. Децембра 2013. године први пут у историји Исланда је полицајац на дужности употребио ватрено оружје и усмртио човека. То је изазвало велики шок и полемику у јавности обзиром да становници Исланда нису навикли на такве ситуације, одмнсоно тад су се први пут у својој држави сусрели са таквом ситуацијом. Занимљлива чињеница је та да је Исланд једна од земаља са највећим бројем ватреног оружја по глави становника, где отприлике сваки четврти становник поседује неку врсту ватреног оружја, али и поред те чињенице ретко се дешавају инциденти који укључују употребу ватреног оружја.

VI

УПОТРЕБА ВАТРЕНОГ ОРУЖЈА ОД СТРАНЕ ПОЛИЦИЈЕ У ЗЕМЉАМА БИВШЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

6.1. Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву Републике Хрватске

6.1.1. Услови

Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву Републике Хрватске регулисана је Законом о полицијским пословима и овластима. Према Закону полицијски службеник је овлашћен да употреби ватрено оружје:

1. у нужној обрани,
2. у крајњој нужди ако без употребе ватреног оружја не може отклонити истовремену или предстојећу нескривљену опасност за властити или живот друге особе, која се на други начин није могла отклонити,
3. ако на други начин не може ухватити особу затечену у вршењу кривичног дела за које се може изрећи казна затвора од најмање десет година или особу за којом је расписана потрага због извршења таквог кривичног дела,
4. ако на други начин не може спречити бекство особе која је осумњичена или оптужена за кривично дело за које се може изрећи казна затвора од најмање десет година или особе која је побегла с издржавања казне затвора за такво кривично дело.⁴⁷

Када се ради о затицању особе у вршењу кривичног дела Закон о казненем поступку јасно дефинише тај појам. Особа затечена у вршењу кривичног дела је особа коју неко опази у радњи кривичног дела, односно особа која је непосредно након кривичног дела затечена под околностима које упућују на то да је починила кривично дело.⁴⁸ У изложеном смислу ЗКП разликује стварно и изведено затицање у извршењу кривичног дела. Стварно постоји када је особа затечена у радњи извршења кривичног дела док изведено постоји кад је особа затечена у околностима које упућују на то да је

⁴⁷ Члан 91. Закона о полицијским пословима и овластима (НН [76/09](#), [92/14](#), [70/19](#))

⁴⁸ Члан 106, став 2. Закона о казненем поступку (НН [152/08](#), [76/09](#), [80/11](#), [121/11](#), [91/12](#), [143/12](#), [56/13](#), [145/13](#), [152/14](#), [70/17](#), [126/19](#), [126/19](#))

починила кривично дело. То су околности у које се полицијски службеник није уверио непосредним опажањем већ на основу посредних трагова. Овакво решење законодавца не доводи до правне сигурности обзиром да нису јасно одређене околности на основу којих може да се закључи да је нека особа учинила кривично дело да би се према учиниоцу употребило ватрено оружје. Такође, навођење дела за која може да се изрекне казна затвора у трајању од најмање десет година ни на који начин не олакшава полицијском службенику да у конкретној ситуацији донесе одлуку да ли ће да употреби ватрено оружје или не обзиром да он у таквим критичним тренуцима нема много времена да размишља о томе колика је казна прописана за неко дело, јер такве ситуација захтевају брзо реаговање од стране полицијских службеника.

6.1.2. Упозорење и наредба пре употребе ватреног оружја

Пре употребе ватреног оружја полицијски службеник ће упутити усмену наредбу: »Стој, полиција!«, а затим наредбу и упозорење: »Стој, пуцаћу!«.

Полицијски службеник ће након упућених наредби испалити упозоравајући хитац у ваздух, ако се тиме не ствара опасност за сигурност људи и имовине. Полицијски службеник неће упутити усмену наредбу и упозорење ако је угрожен његов живот или живот других особа због вероватног напада или би се довело у питање извршење службеног задатка.⁴⁹

6.1.3. Случајеви у којима није дозвољена употреба ватреног оружја

Употреба ватреног оружја није допуштена кад доводи у опасност живот других особа, осим ако је употреба ватреног оружја једино средство за одбрану од напада или отклањање опасности. Употреба ватреног оружја није допуштена против детета или малолетника, осим кад је употреба ватреног оружја једини начин за одбрану од напада или за отклањање опасности. Кад су испуњени услови за употребу ватреног оружја пуцање у ваздух ради упозорења, као и ради тражења помоћи, не сматра се употребом ватреног оружја као средства присиле. За такву употребу ватреног оружја неће се спроводити поступак оцене оправданости и законитости употребе, а ако нису били испуњени услови

⁴⁹ Члан 92. . Закона о полицијским пословима и овластима (НН [76/09](#), [92/14](#), [70/19](#))

за такву употребу ватреног оружја може се радити о кривичном делу или дисциплинском преступу те се мора спровести поступак испитивања законитости употребе ватреног оружја.⁵⁰

6.1.4. Употреба ватреног оружја према животињама

Ако на други начин није могуће отклонити опасност за живот или тело особе или здравље људи полицијски службеник може употребити ватрено оружје против животиња.

Оружје је допуштено употребити према болесним и тешко повређеним животињама, када ветеринар или друга особа не може предузети одговарајуће мере.⁵¹

6.2. Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву Републике Словеније

6.2.1. Услови

Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву Републике Словеније регулисана је Законом о полицијским задацима и овлашћењима (Закон о налогах ин пообластих полиције). Према Закону полиција може да употреби ватрено оружје ако на други начин не може да:

1. одбије од себе или било кога другог истовремени противправни напад који угрожава живот,
2. спречи особу која је припремила ватрено оружје, експлозивне направе или друге опасне предмете или ствари у околностима које указују да ће угрозити живот једне или више особа.

⁵⁰ члан 93. . Закона о полицијским пословима и овластима (НН [76/09](#), [92/14](#), [70/19](#))

⁵¹ члан 94. . Закона о полицијским пословима и овластима (НН [76/09](#), [92/14](#), [70/19](#))

Нападом на полицајског службеника или другу особу сматра се и ако се особа маши оружја, другог опасног предмета или ствари, потегне или покуша потегнути или држи оружје у ситуацији у којој се напад може догодити сваком тренутку.⁵²

6.2.2. Упозорење и наредба пре употребе ватреног оружја

Пре него што полицајац употреби ватрено оружје, ако околности дозвољавају, у зависности од безбедности полиције или других лица, лице против кога треба да употреби ватрено оружје треба да га упозори позивом: "Стој, полиција, пуцаћу!" и да испали упозоравајући хитац у сигурном смеру.⁵³

6.2.3. Ограничења

Ако особа против које се ватрено оружје може употребити бежи или се повлачи према групи људи или се налази у групи људи, полицајски службеници могу пуцати само ако особа непосредно угрожава животе тих особа.

Ако се особа против које је полицајским службеницима допуштено да употребе ватрено оружје налази у близини или близу државне границе, полицајски службеници морају пуцати тако да пројектил не прелази државну границу.⁵⁴

Ако је живот полицајца или других особа угрожен и ако су испуњени услови за употребу ватреног оружја, а угрожавање живота не може бити спречено типизираним оружјем, полиција може изузетно користити и друге врсте оружја које се користе у словеначкој војсци.⁵⁵

⁵² Члан 96. Закона о налогах ин пообластилих полиције, (Урадни лист РС, шт. [15/13](#), [23/15 – попр.](#), [10/17](#), [46/19](#) – одл. УС in [47/19](#))

⁵³ члан 96. став 3. Закона о налогах ин пообластилих полиције, (Урадни лист РС, шт. [15/13](#), [23/15 – попр.](#), [10/17](#), [46/19](#) – одл. УС in [47/19](#))

⁵⁴ члан 97. Закона о налогах ин пообластилих полиције, (Урадни лист РС, шт. [15/13](#), [23/15 – попр.](#), [10/17](#), [46/19](#) – одл. УС in [47/19](#))

⁵⁵ члан 74. Закона о налогах ин пообластилих полиције, (Урадни лист РС, шт. [15/13](#), [23/15 – попр.](#), [10/17](#), [46/19](#) – одл. УС in [47/19](#))

6.2.4. Обавеза обавештавања

Полицијски службеник мора усмено обавестити начелника полицијске јединице, ако је проузроковао телесну повреду или оштећење имовине или употребио ватрено оружје због примене мера принуде. Полицијски службеник одмах обавештава руководиоца полицијске јединице о сваком пуцању из ватреног оружја, осим током вежби гађања.⁵⁶

6.3. Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву републике Црне Горе

6.3.1. Услови

Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву Републике Црне Горе регулисана је Законом о унутрашњим пословима. Према Закону полицијски службеник може употребити ватрено оружје само ако употребом других средстава принуде не може постићи резултат у извршењу задатка и кад је нужно да се:

- 1) заштити живот људи;
- 2) спречи бекство лица затченог у извршењу кривичног дела за које се гони по службеној дужности и за које је прописана казна затвора у трајању од десет година или тежа казна, а у случају непосредне опасности по живот;
- 3) спречи бјекство лица законито лишеног слободе или лица за које је издат налог за лишавање слободе због извршења кривичног дела за које је прописана казна затвора у трајању од десет година или тежа казна, а у случају непосредне опасности по живот;
- 4) од себе одбије непосредни напад којим се угрожава његов живот;

⁵⁶ члан 131. Закона о налогах ин пообластилих полиције, (Урадни лист РС, шт. [15/13](#), [23/15 – попр.](#), [10/17](#), [46/19](#) – одл. УС in [47/19](#))

5) одбије напад на објекат или лице које обезбеђује, а у случају непосредне опасности по живот.⁵⁷

Закон Црне Горе јасно дефинише сваки од ових пет посебних услова.

Употребом ватреног оружја, у смислу заштите живота људи сматра се употреба ватреног оружја у циљу заштите живота једног или више лица која су нападнута, а постоји непосредна опасност по живот тих лица.⁵⁸

Употребом ватреног оружја, у смислу спречавања бекства лица затеченог у извршењу кривичног дела, сматра се употреба ватреног оружја у време или непосредно после извршења кривичног дела ради спречавања бекства лица затеченог на месту или у непосредној близини где је предузело радње извршења кривичног дела или где су наступиле последице кривичног дела, односно спречавања бекства лица код којег су предмети којима је извршило кривично дело или предмети настали извршењем кривичног дела.⁵⁹

Употребом ватреног оружја, у смислу спречавања бекства лица законито лишеног слободе или за које је издата таква наредба сматра се употреба ватреног оружја ради спречавања бекства лица за које је у наредби за лишавање слободе, односно наредби за довођење изричито наведено да ће полицијски службеник употребити ватрено оружје ради спречавања бекства тог лица. Пре поступања по наредби за лишавање слободе, односно за довођење лица полицијски службеник упозориће то лице да ће употребити ватрено оружје ако покуша бекство.⁶⁰

Употребом ватреног оружја, у смислу одбијања непосредног напада од себе сматра се употреба ватреног оружја ради одбијања напада ватреним или другим оружјем, опасним оруђем или предметом којима се може угрозити живот, напад од стране два или више лица или напад на месту и у време кад се не може очекивати помоћ. Нападом оружјем на полицијског службеника сматра се и само потезање ватреног или другог оружја, опасног оруђа или предмета којима се може угрозити живот, као и покушај да се

⁵⁷ Члан 73. Закона о унутрашњим пословима ("Сл. лист ЦГ", бр. 44/2012, 36/2013, 1/2015 и 87/2018)

⁵⁸ члан 74. Закона о унутрашњим пословима ("Сл. лист ЦГ", бр. 44/2012, 36/2013, 1/2015 и 87/2018)

⁵⁹ члан 75. Закона о унутрашњим пословима ("Сл. лист ЦГ", бр. 44/2012, 36/2013, 1/2015 и 87/2018)

⁶⁰ члан 76. Закона о унутрашњим пословима ("Сл. лист ЦГ", бр. 44/2012, 36/2013, 1/2015 и 87/2018)

оно потегне. Потезањем се сматра покрет ватреним или другим оружјем, опасним оруђем или предметом којима се може угрозити живот, ради његовог доношења или стављања у положај за употребу, а покушајем потезања сматра се покрет учињен према оружју.⁶¹

Употребом ватреног оружја, у смислу одбијања напада на објекат или лице које се обезбеђује сматра се употреба ватреног оружја ради одбијања непосредног напада и за време трајања непосредног напада на објекат или лице које се обезбеђује. Непосредним нападом на објекат који се обезбеђује сматра се свака радња усмерена на оштећење тог објекта или његових делова или на онемогућавање функционисања објекта оштећењем или уништењем уређаја на објекту или на други начин. Непосредним нападом на лице које се обезбеђује сматра се сваки напад ватреним оружјем, опасним оруђем или другим предметом којим се може угрозити живот тог лица или напад од стране два или више лица.⁶²

Пре него што полицијски службеник употреби ватрено оружје мора, кад околности то допуштају, лице према коме ће употребити ватрено оружје упозорити повиком: "Стој, Полиција, пуцају!" и упозоравајућим пуцњем. Изузетно, полицијски службеник неће упутити упозорење и упозоравајући пуцањ ако је угрожен његов живот или живот других лица или би се довело у питање извршење службеног задатка.⁶³

6.3.2. Посебно ограничење употребе ватреног оружја

Употреба ватреног оружја није дозвољена кад доводи у опасност живот других лица, осим ако је таква употреба једино средство за извршење задатака. Употреба ватреног оружја није дозвољена против малолетника, осим у случају кад је то једини начин за одбрану од непосредног напада или опасности.⁶⁴

6.3.3. Употреба ватреног оружја кад је возило у покрету

Полицијски службеник не сме употребљавати ватрено оружје према возилу у покрету, осим ако се то возило користи са циљем угрожавања живота или безбедности

⁶¹ члан 77. Закона о унутрашњим пословима ("Сл. лист ЦГ", бр. 44/2012, 36/2013, 1/2015 и 87/2018)

⁶² члан 78. Закона о унутрашњим пословима ("Сл. лист ЦГ", бр. 44/2012, 36/2013, 1/2015 и 87/2018)

⁶³ члан 79. Закона о унутрашњим пословима ("Сл. лист ЦГ", бр. 44/2012, 36/2013, 1/2015 и 87/2018)

⁶⁴ члан 80. Закона о унутрашњим пословима ("Сл. лист ЦГ", бр. 44/2012, 36/2013, 1/2015 и 87/2018)

полицејског службеника или другог лица или ако се из тог возила употребљава ватрено оружје са циљем угрожавања живота или безбедности полицејског службеника или другог лица.⁶⁵

6.3.4. Употреба ватреног оружја у гоњењу пловног објекта

Кад је неопходно да заустави пловни објекат који гони на мору и унутрашњим водама полиција може према том пловном објекту да употреби ватрено оружје да би га онемогућила у бекству, зауставила и спровела надлежном органу само ако то није постигла употребом других тренутно расположивих средстава. Та друга средства из могу бити вербално упозорење и хици застрашивања испалени изнад пловног објекта, под условом да то не представља опасност за друге. Кад се, као крајње средство, на пловни објекат испалују хици, полиција то чини тако да штити животе лица на објекту и у линији ватре. Ватрено оружје неће се употребити ако то угрожава нечији живот или ако то није неопходно да се заштити нечији живот.⁶⁶

6.3.5. Употреба ватреног оружја према животињама

Ватрено оружје може се употребити према животињама само кад од њих прети непосредна опасност од напада на живот и тело лица или опасност од угрожавања живота или здравља људи (заразне болести и слично). Оружје се може употребити и према болесним и тешко повређеним животињама кад ветеринар или друго лице не може предузети одговарајућу меру.⁶⁷

6.4. Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву Републике Северне Македоније

6.4.1. Услови

⁶⁵ члан 80а Закона о унутрашњим пословима ("Сл. лист ЦГ", бр. 44/2012, 36/2013, 1/2015 и 87/2018)

⁶⁶ члан 81. Закона о унутрашњим пословима ("Сл. лист ЦГ", бр. 44/2012, 36/2013, 1/2015 и 87/2018)

⁶⁷ члан 82. Закона о унутрашњим пословима ("Сл. лист ЦГ", бр. 44/2012, 36/2013, 1/2015 и 87/2018)

Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву Републике Северне Македоније регулисана је Законом о полицији (Закон за полиција). Према Закону полицијски службеник овлашћен је користити ватрено оружје када је то апсолутно нужно и када употребом других средстава принуде не може да изврши задатак. Полицијски службеник овлашћен да употреби ватрено оружје када не може на други начин употребом других средстава принуде да:

- 1) заштити свој живот или животе других људи;
- 2) спречи извршење кривичног дела за које се може изрећи казна затвора од најмање четири године;
- 3) да спречи бег лица које је затечено у извршењу кривичног дела за које се може изрећи казна затвора у трајању од десет година или тежа казна или лица за којим је расписана потерница због извршења кривичног дела за које се може изрећи казна затвора у трајању од десет година или тежа казна
- 4) да спречи бекство лица лишеног слобода због кривичног дела за које се може изрећи казна затвора у трајању од десет година или тежа казна или бекство лица за којим је расписана потерница због бекства са издржавања казне затвора у трајању од најмање десет година
- 5) да спречи напад на објекат или лице које се обезбеђује⁶⁸

Пре употребе ватреног оружја, полицијски службеник ће издати усмено наређење и упозорење "Стој, полиција!" а потом и упозорење "Стој, пуцаћу!". Наредбе и упозорења неће се упућивати ако би се тиме довело у питање извршавање задатка.⁶⁹

Полицијски службеник неће користити ватрено оружје против лица које је задржано у складу с овим законом, осим ако је то потребно ради заштите живота или живота других, као и у случајевима када је потребно спречити бекство задржане особе.⁷⁰

⁶⁸ Члан 89. став 2. Закона о полицији, Службен весник на Република Македонија“ бр.114/06

⁶⁹ члан 89. став 3. и 4. Закона о полицији, Службен весник на Република Македонија“ бр.114/06

⁷⁰ члан 89. став 5. Закона о полицији, Службен весник на Република Македонија“ бр.114/06

Употреба ватреног оружја није допуштена ако би се тиме су угрозили животи других људи, осим ако је употреба ватреног оружја једино средство одбране од непосредног напада, односно од напада на животе других лица.⁷¹

6.4.2. Ограничења

Средства принуде не смеју се употребљавати према деци, очигледно болесним, старијим и немоћним особама, особама с тешким инвалидитетом и женама с видљивом трудноћом, осим ако су неопходне да се лице приведе или задржи, а полицијски службеник не може на други начин савладати његов отпор или одбијање напада, или ако лице угрожава свој живот, животе других људи, имовину или ако су услед других околности његов живот и здравље непосредно угрожени.⁷²

6.4.3. Употреба ватреног оружја према животињама

Ватрено оружје користи се против животиња када прети непосредна опасност од напада на живот и тело људи или постоји опасност од угрожавања живота или здравља људи (заразне болести или слично). Оружје се користи против болесних и тешко повређених животиња, у случају да ветеринар или друга особа не може подузети одговарајуће мере.⁷³

6.5. Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву Федерације Босне и Херцеговине

6.5.1. Услови

Употреба ватреног оружја од стране полиције у ораву федерације БиХ регулисана је Законом о полицијским службеницима Федерације БиХ. Према Закону полицијски службеник може употребити ватрено оружје ако су већ употребљена средства принуде била неефикасна, или ако употреба других средстава принуде не гарантује успех. Када се

⁷¹ члан 90. Закона о полицији, Службен весник на Република Македонија“ бр.114/06

⁷² члан 90а Закона о полицији, Службен весник на Република Македонија“ бр.114/06

⁷³ члан 93. Закона о полицији, Службен весник на Република Македонија“ бр.114/06

ради о посебним условима за употребу ватреног оружја полицијски службеник може употребити ватрено оружје ако нема другог начина да:

1. заштити себе или друге од непосредно претеће смртне опасности или озбиљне повреде,
2. спречи извршење кривичног дела које представља озбиљну претњу животу или интегритету, ухапси особу која представља такву опасност и опире се полицијским органима⁷⁴

Полицијски службеник ће дати довољно времена да се поступи по његовом упозорењу, осим ако би тиме настао ризик за њега самога или ризик наношења озбиљних или смртоносних повреда другим особама, а околности налажу потребу за хитном акцијом. У сваком случају, упозорење се неће упутити ако би то угрозило извршење полицијског задатка. Полицијски службеник неће испаливати хице упозорења.⁷⁵

6.5.2. Искључење употребе ватреног оружја

Употреба ватреног оружја није дозвољена ако би угрозила животе других људи, осим ако је то једини начин одбране од и непосредног напада или опасности. Употреба ватреног оружја није дозвољена према малолетнику, осим ако је то једини начин одбране од напада или опасности.⁷⁶

6.5.3. Употреба ватреног оружја према возилима и пловилима

⁷⁴ Члан 29. став 2. Закона о полицијским службеницима Федерације БиХ, ("Сл. гласник БиХ", бр. 27/2004, 63/2004, 5/2006, 58/2006, 15/2008, 50/2008 - др. закон, 63/2008, 35/2009, 7/2012 и 42/2018)

⁷⁵ Члан 29. Закона о полицијским службеницима Федерације БиХ, ("Сл. гласник БиХ", бр. 27/2004, 63/2004, 5/2006, 58/2006, 15/2008, 50/2008 - др. закон, 63/2008, 35/2009, 7/2012 и 42/2018)

⁷⁶ Члан 30. Закона о полицијским службеницима Федерације БиХ, ("Сл. гласник БиХ", бр. 27/2004, 63/2004, 5/2006, 58/2006, 15/2008, 50/2008 - др. закон, 63/2008, 35/2009, 7/2012 и 42/2018)

Полицијски службеник не сме употребити ватрено оружје против возила у покрету, осим ако се то возило користи као средство за наношење повреда полицијским службеницима или другим особама, или ако је то неопходно ради спречавања озбиљних или смртоносних повреда нанетих пуцањем из оружја на полицијске службенике или на друге особе. У току извршавања полицијских задатака на морским или копненим пловним путевима, полицијски службеник има право употребити ватрено оружје ако се пловило за којим се врши потеря не заустави након што му је упућен видљив или чујан сигнал да се заустави и то са раздаљине са које је несумњиво могуће примити и разумети такав сигнал.⁷⁷

VII

АНАЛИЗА СЛУЧАЈЕВА УПОТРЕБЕ ВАТРЕНОГ ОРУЖЈА ОД СТРАНЕ ПОЛИЦИЈЕ

У Тутину 2017. године полиција је пуцала на возило и убила возача С.Ф. који се оглушио о њихове наредбе да се заустави, већ је аутомобилом ударио у службено возило полиције. Патрола полиције налазила се у заседи у селу Долово на Пештерској висоравни, са циљем пресецања илегалне трговине акцизном робом. Младић који је управљао аутомобилом, одбио је да се заустави, већ је ударио у њихово патролно возило и кренуо ка њима. Тада су полицајци реаговали и запуцали. Полицијски службеник који је испалио смртоносне хице је оптужен за убиство.⁷⁸ У овом случају Јавни тужилац је сматрао да возило није коришћено за угрожавање живота полицијских службеника и да њихов живот није био у непосредној опасности и да су самим тим могли да употребе блаже средство принуде и због тога је и подигао оптужницу против полицијског службеника који је испалио смртоносне хице.

Године 2014. у Новом Саду десио се случај у којем је полицијски службеник М.Г. после вербалног сукоба са оштећеним Д.М. око саобраћајног прекршаја и након што га је

⁷⁷ Исто, члан 31. Закона о полицијским службеницима Федерације БиХ, ("Сл. гласник БиХ", бр. 27/2004, 63/2004, 5/2006, 58/2006, 15/2008, 50/2008 - др. закон, 63/2008, 35/2009, 7/2012 и 42/2018)

⁷⁸ Извор, www.blic.rs

оштећени два пута ударио телескопском палицом у пределу рамена и нанео му тешке телесне повреде извадио из појаса службени пиштољ, уперио га оштећеном у главу, при чему је дошло до испалења хица у главу оштећеног услед чега је оштећени задобио лаку телесну повреду. Окривљени полицијски службеник је правноснажно осуђен за кривично дело убиство у покушају иако се његова одбрана заснивала на томе да је поступао у нужној одбрани обзиром да је од себе одбијао истовремени противправни напад телескопском палицом, која је средство које је подобно да тело тешко повреди па чак и да доведе до смртних последица.⁷⁹ Овај случај показује колико је танка линија између убиства у нужној одбрани и обичног убиства и колико је полицијским службеницима тешко да у тренутку донесу одлуку на који начин ће да одбију противправни напад и да ли ће да употребе ватрено оружје за одбијање напада обзиром да у правном смислу нису много заштићени и да судови често приликом оцене да ли је полицијски службеник употребио оружје законито или незаконито узимају у обзир чињеницу да су полицијски службеници обучена лица која критичне ситуације пре свега треба да решавају употребом физичке снаге и фактички им ту обученост узимају као отежавајућу околност у случају кад употребе ватрено оружје.

у Сједињеним Америчким државама се последњих неколико година десио велики број инцидената у којима су полицијски службеници употребљавали ватрено оружје према лицима, пре свега према Афроамериканцима, и то са фаталним исходом, а који инциденти су довели до масовних протеста широм САД са поруком да се заустави полицијска бруталност. међутим, и поред протеста слични инциденти се дешавају сваке године.

Један такав инцидент се догодио двадесет другог новембра 2014. године у Кливленду, у америчкој држави Охајо, полицијски службеник је пуцао из пиштоља и убио 12. годишњег Афроамериканца тамира Рајса. Тог дана два полицијска службеника су кренули на интервенцију по дојави да млађа особа маше пиштољем на улици. Особа која је звала хитну службу је навела да је пиштољ вероватно лажан, међутим та информацвија није пренета полицијским службеницима од стране диспечера. Када су стигли на лице места службеници су затекли Тамира како се шета у парку, пришли су му колима и кроз отворен прозор аута наредили му да подигне руке. По причи полицајаца Тамир није послушао

⁷⁹ Извор, www.dnevnik.rs

нааређење већ је гурнуо руку у цеп, извадио пиштољ, за који ће се касније испоставити да је лажни односно реплика, и уперео га у полицајца који је одмах испалио два хица у дечака. Наредног дана дечак је преминуо од задобијених повреда. Полицијски службеници нису осуђени за ово дело са образложењем да су разумно могли да верују да је пиштољ прави и да је Тамир претња. И у овом случају се помиње термин „разумно“ који даје велику дискрецију полицијским службеницима у ситуацијама када треба да донесу одлуку да ли да употребе ватрено оружје према неком лицу и омогућава им да избегну кривичну одговорност у многим ситуацијама кад употребе ватрено оружје и поред тога што су могли да употребе блаже средство према неком лицу.⁸⁰

Такође, 06. јула 2016. године у Минесоти је полицијски службеник из пиштоља усмртио Филанда Кастиља. Приликом рутинске контроле у саобраћају полицијски службеник је зауставио возило у коме се налазио Кастиљ са својом супругом и дететом. Службеник је тражио лична документа Кастиљу који је одмах поступио по наређењу и показао документа службенику и рекао му да код себе има и пиштољ за који има дозволу. Полицијски службеник је наредио Кастиљу да не посеже за пиштољем што је овај послушао и рекао полицајцу да неће да дира пиштољ који има код себе. Међутим, службеник је у једном моменту извадио пиштољ и испалио 7 метака у Кастиља. Касније је службеник изјавио да се уплашио за свој живот и да је пуцао из тог разлога. Тужилац је подигао оптужницу против службеника наводећи да у конкретном случају страх за живот који није разуман не може да буде оправдање за употребу смртоносне силе. Такође, у оптужници је навео да Кастиљ није пружао отпор, да је поступио по наређењу, да се понашао са поштовањем према службенику, да је сам рекао службенику да има пиштољ код себе из чега може да се закључи да није имао намеру да пиштољ и употреби. Међутим, порота је изгласала да полицијски службеник није крив јер је разумно веровао да ће Кастиљ да извади пиштољ и пуца.⁸¹

Случај који је изазвао велику пажњу јавности десио се 2001. године у Италији на протесту поводом одржавања Самита Г8 у Ђенови. Наиме, 20. јула 2001. године је на том протесту убијен Карло Ђулијани од трсане припадника италијанских Карабињера. Током протеста у

⁸⁰ <https://edition.cnn.com/2018/10/06/us/timothy-loehmann-tamir-rice-ohio/index.html>

⁸¹ <https://edition.cnn.com/2017/06/20/us/philando-castile-shooting-dashcam/index.html>

једном тренутку демонстранти, међу којима је био и убијени Карло Ђулијани, су опколили полицијски цип у коме су се налазили карабињери. Ђулијани је пришао ципу и подигао апарат за гашење пожара у намери да њиме гађа цип. Један од припадника карабињера је пуцао из пиштоља у правцу Ђулијанија и погодио га у главу. Након тога је цип два пута прешао преко тела Ђулијанија. Оптужба у овом случају је одбијена са образложењем да је припадник карабињера пуцао у нужној одбрани и да није директно усмерио пиштољ у покојног Ђулијанија. Међутим, на каснијем суђењу демонстрантима који су учествовали у сукобимас тог истог дана форензичар који је радио и на случају Ђулијани је тврдио да је Ђулијани жртва директног поготка, али то што је касније сведочио није довело до промене одлуке о одбијању оптужбе.⁸²

VIII УПОТРЕБА ВАТРЕНОГ ОРУЖЈА ОД СТРАНЕ ПОЛИЦИЈЕ У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

8.1. Тренутно важећи прописи

У Србији према Уредби о врстама наоружања и опреме полицијских службеника Министарства унутрашњих послова наоружање се дели на основно и посебно наоружање са припадајућом муницијом. Основно наоружање полицијских службеника Министарства је кратко ватрено оружје – полуаутоматски пиштољ калибра 9 мм. Полицијски службеници који обављају послове у цивилном оделу могу да носе полуаутоматски пиштољ мањих димензија, калибра најмање 9 мм, или револвер калибра најмање 38 специјал.⁸³ Посебно наоружање полицијских службеника је кратко и дуго ватрено оружје (репетирајуће, полуаутоматско и аутоматско) калибра до 20 мм, гасно оружје нешкодљиво за здравље, оружје за сигнализацију, хемијска средства, експлозивна средства и оружје за испаливање хемијских средстава, гумених метака и других врста метака или пројектила, са припадајућом опремом. Посебно наоружање полицијских службеника у специјалним јединицама полиције је и оружје са тетивом, хладно оружје и оружје за тренутно

⁸² https://en.wikipedia.org/wiki/Death_of_Carlo_Giuliani

⁸³ Члан 3. Уредбе о врстама наоружања и опреме полицијских службеника министарства унутрашњих послова ("Сл. гласник РС", бр. 27/2006)

онеспособљавање без штетних последица.⁸⁴ Посебно наоружање издаје се полицијским службеницима по налогу надлежног старешине.⁸⁵

8.2. Закон о полицији

Употреба ватреног оружја од стране полиције у праву Републике Србије регулисана је већим бројем прописа. Најзначајнији међу њима је Закон о полицији који садржи одредбе о употреби ватреног оружја у члановима 123-128. Чланом 124. Закона о полицији прописано је да при обављању полицијских послова полицијски службеник може употребити ватрено оружје само ако употребом других средстава принуде не може постићи законити циљ у извршењу задатка и кад је апсолутно нужно да од себе или другог одбије истовремени противправни напад којим се угрожава његов или живот другог лица.⁸⁶

Противправним нападом којим се угрожава живот полицијског службеника или живот другог лица сматра се напад ватреним оружјем, имитацијом ватреног оружја, опасним оруђем или напад другим предметом односно напад на неки други начин којим се може угрозити живот полицијског службеника или живот другог лица.⁸⁷

Нападом ватреним оружјем на полицијског службеника сматра се и само потезање ватреног оружја или покушај да се оно потегне. Потезањем ватреног оружја сматра се покрет ватреним оружјем ради његовог доношења или стављања у положај за употребу, а покушајем потезања сматра се покрет учињен према ватреном оружју.⁸⁸

Из наведених одредаба се види да је општи услов за употребу ватреног оружја да се употребом других средстава принуде не може постићи законити циљ у извршењу задатка, док посебни услови нису јасно конкретизовани већ постоји само један посебан услов и он је постављен тако да може широко да се тумачи и да се под њега подведу разне ситуације у којима је полицијски службеник овлашћен да употреби ватрено оружје. Такође,

⁸⁴ Члан 4. Уредбе о врстама наоружања и опреме полицијских службеника министарства унутрашњих послова ("Сл. гласник РС", бр. 27/2006)

⁸⁵ члан 7. Уредбе о врстама наоружања и опреме полицијских службеника министарства унутрашњих послова ("Сл. гласник РС", бр. 27/2006)

⁸⁶ Члан 124. став 1. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

⁸⁷ члан 124. став 2. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

⁸⁸ члан 124. став 3. и 4. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

законодавац не даје ни јасну дефиницију појма “противправни напад” обзиром да у дефиницији наводи да се противправним нападом сматра сваки напад којим се може угрозити живот полицијског службеника из чега можемо да закључимо да под тај појам може да се подведе велики број ситуација. Ово решење је комплементарно одредбама КЗ, и то чл. 19. ст. 2. који нужну одбрану дефинише као одбрану „која је неопходно потребна да учинилац од свог добра или добра другог одбије истовремени противправани напад”.⁸⁹ Добра ствар у садашњој дефиницији противправног напада је та што је под појам напад подведен и напад имитацијом ватреног оружја обзиром да су у пракси веома могуће ситуације да лице потегне имитацију пиштоља, али полицијски службеник тешко може да зна да то није прави пиштољ. Неспорно је да имитација оружја (тзв.реплика) реално не може да угрози нечији живот, али у конкретној ситуацији полицијски службеник не може да направи јасну разлику између стварног оружја и имитације и стога је и напад имитацијом оружја противправан. Овакво решење је у складу како са европским тако и са међународним правним актима.⁹⁰

Употреба ватреног оружја није дозвољена кад доводи у опасност живот других лица, осим ако је употреба ватреног оружја једино средство за извршење задатака.⁹¹

Употреба ватреног оружја није дозвољена према малолетним лицима, осим у случају када је то једини начин за одбрану од непосредног напада или опасности.⁹²

Пре употребе ватреног оружја полицијски службеник дужан је да лицу према коме ће употребити ватрено оружје изда наређење "Стој, полиција, пуцаћу!". У случају да лице не поступи по наређењу, полицијски службеник ће га упозорити пуцњем у ваздух, ако се тиме не угрожава безбедност људи. Изузетно, полицијски службеник употребиће ватрено оружје без издавања наређења и упозоравајућег пуцња, уколико би то довело у питање

⁸⁹ Ж. Никач, Б. Лештанин, Нови закон о полицији и примена средстава принуде, Министарство одбране Србије-Војноиздавачки завод, 2017, стр. 203.

⁹⁰ Ж. Никач, Б. Лештанин, Нови закон о полицији и примена средстава принуде, Министарство одбране Србије-Војноиздавачки завод, 2017, стр. 204.

⁹¹ Члан 124. став 5. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

⁹² члан 124. став 6. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

одбрану од напада или отклањање опасности којом се угрожава његов живот или живот других лица.⁹³

Полицијски службеник не сме употребити ватрено оружје према возилу у покрету, осим ако се то возило користи са циљем угрожавања живота или безбедности полицијског службеника или другог лица или ако се из тог возила употребљава ватрено оружје са циљем угрожавања живота или безбедности полицијског службеника или другог лица.⁹⁴

Када је неопходно да заустави пловило које гони на унутрашњим водама, полиција може према том пловилу да употреби ватрено оружје да би га зауставила и онемогућила бекство лица ради спровођења надлежном органу само ако то није постигла употребом других тренутно расположивих средстава. Та друга средства могу бити звучна и светлосна сигнализација, вербално упозорење, издавање наређења и пуцњи упозорења под условом да не представљају опасност за друга лица. Ватрено оружје неће се употребити ако то угрожава живот других или ако то није неопходно да се сачува или заштити нечији живот.⁹⁵

Ватрено оружје може се употребити према животињама само кад од њих прети непосредна опасност од напада на живот и тело лица или опасност од угрожавања живота или здравља људи.⁹⁶

Када се ради о посебном наоружању полицијских службеника у њега спадају кратко и дуго ватрено оружје (репетирајуће, полуаутоматско и аутоматско) калибра до 20 мм, гасно оружје нешкодљиво за здравље, оружје за сигнализацију, хемијска средства, експлозивна средства и оружје за испаливање хемијских средстава, гумених метака и других врста метака или пројектила, са припадајућом опремом. Посебне врсте оружја и експлозивних средстава могу се употребити само ако су испуњени услови за употребу ватреног оружја утврђени законом, уколико је употреба ватреног оружја неуспешна или се не може постићи законити циљ. Експлозивна средства није дозвољено употребити према малолетним лицима и лицима у маси. Одлуку о употреби посебних врста оружја и

⁹³ члан 125. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

⁹⁴ члан 126. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

⁹⁵ Члан 127. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

⁹⁶ члан 128. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

експлозивних средстава доноси директор полиције, на основу претходно прибављене сагласности министра.⁹⁷

8.3. Правилник о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде

Правилником о техничким обележјима И начину употребе средстава принуде мало детаљније се уређују начин и услови за употребу ватреног оружја.

Кад полиција обављајући полицијске послове утврђене Законом или у извршавању дужности предвиђених Закоником о кривичном поступку дође до сазнања која указују на то да ће лице према коме треба применити полицијска овлашћења пружити оружани отпор, пре примене полицијских овлашћења сачиниће план поступања. Планом се одређује потребан број полицијских службеника, њихово наоружање, заштитна опрема, задаци, тактика поступања, мере безбедности за употребу ватреног оружја и, зависно од процене, други елементи. Планом се одређује и непосредни старешина надлежан за спровођење планираних мера. Полицијски службеник који учествује у спровођењу плана мора бити упознат са проценом очекиваног отпора, ситуационим планом, распоредом и задацима других полицијских службеника, као и са сопственим задатком. Полицијски службеник ватрено оружје може да употреби само по наређењу непосредног старешине, изузев ако је употреба ватреног оружја једино средство за одбрану од непосредног напада и опасности када оружје може да употреби и пре издатог наређења.⁹⁸

Кад околности указују на постојање услова за закониту употребу ватреног оружја, полицијски службеник ватрено оружје припрема за употребу стављањем метка у цев пре него што изда упозорење. Полицијски службеник поставља се у положај који му је у датим околностима најбезбеднији и омогућава сигурну употребу ватреног оружја и усмерава оружје према лицу према коме намерава да га употреби. Ако околности то допуштају, односно не доводи се у питање безбедност људи и извршење службеног задатка, пре употребе ватреног оружја полицијски службеник лице према коме ће

⁹⁷ члан 123. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

⁹⁸ Члан 16. Правилника о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде ("Сл. гласник РС", бр. 19/2007, 112/2008 и 115/2014)

употребити оружје упозорава повиком: "Стој, полиција, пуцаћу!". После датог усменог упозорења ("Стој, полиција, пуцаћу!"), кад то околности допуштају, полицијски службеник пуцањем у ваздух упозорава лице о намери да употреби ватрено оружје као средство принуде. За време док је оружје спремно за употребу полицијски службеник не сме да га усмерава према другим лицима, а по престанку околности које указују на постојање услова за закониту употребу ватреног оружја дужан је да без одлагања оружје укочи и доведе га у безбедан положај. У околностима када усмено упозорење и упозоравајући пуцањ не могу да обезбеде успешно одбијање непосредног напада којим се угрожава његов живот или живот људи, полицијски службеник употребиће ватрено оружје без усменог упозорења и упозоравајућег пуцања.⁹⁹

Приликом обављања полицијских послова, када у одређено време или на одређеном простору постоји повећан ризик за безбедност полицијских службеника и људи, полицијски службеник може носити ватрено оружје спремно за употребу (метак у цеви, закочено) и пре настанка услова за употребу ватреног оружја. Приликом ношења ватреног оружја полицијски службеник је у обавези да поступа са дужном пажњом и придржава се мера безбедности руковања ватреним оружјем.¹⁰⁰

Не сматра се употребом ватреног оружја у смислу овог правилника кад полицијски службеник пуца у ваздух ради дозивања помоћи или сигнализације на опасност, упозоравајући пуцањ, као ни превентивно коришћење ватреног оружја без пуцања.¹⁰¹

Кад су испуњени услови за употребу ватреног оружја према лицу које бежи према групи људи, али употребом оружја може бити доведен у опасност живот неког из групе, полицијски службеник неће употребити оружје. Кад лице према коме се сме употребити ватрено оружје бежи према државној граници, полицијски службеник може да употреби ватрено оружје само тако да хитац не прелети државну границу.¹⁰²

⁹⁹ члан 17. Правилника о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде ("Сл. гласник РС", бр. 19/2007, 112/2008 и 115/2014)

¹⁰⁰ члан 17а Правилника о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде ("Сл. гласник РС", бр. 19/2007, 112/2008 и 115/2014)

¹⁰¹ члан 18. Правилника о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде ("Сл. гласник РС", бр. 19/2007, 112/2008 и 115/2014)

¹⁰² члан 19. Правилника о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде ("Сл. гласник РС", бр. 19/2007, 112/2008 и 115/2014)

Пре употребе ватреног оружја ради заустављања пловног објекта који се гони на унутрашњем пловном путу, полицијски службеник даје знак за заустављање пловног објекта видљивим светлосним и звучним сигнаlima са удаљености која омогућава да се са пловног објекта коме су упућени могу видети, односно чути. Заустављање пловног објекта може се наредити и употребом средства везе, као и давањем вербалног упозорења. Хици застрашивања могу се испалити изнад пловног објекта кад то не представља опасност за друге. Полицијски службеник евидентира позицију пловног објекта у моменту датог упозорења, а о започетом прогону обавештава без одлагања дежурну службу.¹⁰³

Према животињи ватрено оружје може да се употреби ако на други начин није могуће одбити непосредни напад на живот људи или отклонити опасност за здравље људи. Према болесној или тешко повређеној животињи ватрено оружје може да се употреби кад ветеринар или друго лице не може предузети одговарајућу меру, и то уз сагласност власника животиње и ветеринара или само уз сагласност ветеринара ако сагласност власника животиње није могуће затражити или се ради о животињи која није у власништву неког лица. Ватрено оружје према животињи која је у нечијем власништву може да се употреби уколико би лечење било дуготрајно, болно и са неизвесним исходом или ако би животиња због заразне болести или раздражености изазване боловима могла да угрози живот или здравље људи или ако је животиња због неизлечиве болести или заразне болести опасна за околину.¹⁰⁴

8.4. Унутрашња контрола оправданости и правилности употребе средстава принуде

Кад полицијски службеник употреби ватрено оружје или кад средством принуде нанесе неке тешке телесне повреде или изазове смрт или кад средство принуде употреби против више од три лица, директор полиције, односно начелник подручне полицијске управе у којој ради полицијски службеник који је употребио средство принуде, образује комисију у саставу од најмање три полицијска службеника која разматра околности употребе средства принуде, сачињава записник и даје мишљење о

¹⁰³ члан 20. Правилника о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде ("Сл. гласник РС", бр. 19/2007, 112/2008 и 115/2014)

¹⁰⁴ члан 21. Правилника о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде ("Сл. гласник РС", бр. 19/2007, 112/2008 и 115/2014)

томе да ли је средство принуде законито и стручно употребљено. Узимајући у обзир мишљење комисије, оправданост и правилност употребе средства принуде оцењује полицијски службеник за то овлашћен од стране министра унутрашњих послова. Полицијски службеник предлаже директору полиције предузимање законом утврђених мера у случају неоправдане и неправилне употребе средстава принуде. По потреби, може предлагати директору полиције предузимање и одговарајућих мера за унапређење стручности и законитости при употреби средстава принуде. Подаци о случајевима неоправдане и неправилне употребе средстава принуде чине саставни део извештаја о раду Министарства унутрашњих послова којим Министарство редовно благовремено и потпуно обавештава јавност о свом раду.¹⁰⁵

8.5. Правна и друга помоћ у вези са употребом средстава принуде

Кад су средства принуде употребљена у границама законом утврђених овлашћења, искључена је одговорност полицијског службеника који их је употребио. Кад се против полицијског службеника води кривични поступак због употребе средстава принуде или предузимања других мера и радњи у обављању полицијских послова, Министарство ће му обезбедити бесплатну правну и другу неопходну помоћ у току поступка.¹⁰⁶

8.6. Закон о извршењу кривичних санкција

Према Закону о извршењу кривичних санкција ватрено оружје дозвољено је употребити само ако се другим мерама не може:

- 1) одбити истовремен или непосредно предстојећи противправни напад којим се угрожава живот осуђеног, запосленог или другог лица затеченог у заводу;
- 2) онемогућити бекство осуђеног из завода затвореног или затвореног типа са посебним обезбеђењем;

¹⁰⁵ члан 25. Правилника о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде ("Сл. гласник РС", бр. 19/2007, 112/2008 и 115/2014)

¹⁰⁶ Члан 109. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)

3) онемогућити приликом спровођења бекство осуђеног који издржава казну затвора од десет година или тежу казну или бекство лица коме је одређен притвор за кривично дело за које се може изрећи казна затвора преко десет година.

Ватрено оружје се неће употребити ако би се тиме озбиљно угрозио живот другог лица.

Ако се службена радња предузима под непосредним руководством управника завода или руководиоца службе за обезбеђење, ватрено оружје се може употребити само по њиховом наређењу.¹⁰⁷

8.7. Раније важећи прописи

Претходним Законом о полицији који је престао да важи 2016. године била су прописана два општа услова за употребу ватреног оружја од стране полиције а то је да употребом других средстава принуде не може да се постигне резултат у извршењу задатка и кад је апсолутно нужно и један посебан услов, а то је да постоји непосредна опасност по живот који је био конкретизован у пет основа за употребу ватреног оружја:

- 1) ради заштите живота људи;
- 2) да спречи бекство лица затеченог у извршењу кривичног дела за које се гони по службеној дужности и за које је прописана казна затвора у трајању од десет година или тежа казна, а у случају непосредне опасности по живот;
- 3) да спречи бекство лица законито лишеног слободе или лица за које је издат налог за лишавање слободе због извршења кривичног дела за које је прописана казна затвора у трајању од десет година или тежа казна, а у случају непосредне опасности по живот;
- 4) да од себе одбије непосредни напад којим се угрожава његов живот;
- 5) да одбије напад на објекат или лице које обезбеђује, а у случају непосредне опасности по живот.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Члан 145. Закона о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/2014)

¹⁰⁸ Члан 100. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005 и 63/2009 - одлука УС)

Овим законом је био јасно и конкретно дефинисан сваки од ових пет основа. Тако се под потребом ватреног оружја ради заштите живота људи сматра употреба ватреног оружја за заштиту живота једног или више лица, које је друго или више других лица напало, а постоји непосредна опасност по живот нападнутог или нападнутих.¹⁰⁹ Под употребом ватреног оружја ради спречавања бекства лица затеченог у извршењу кривичног дела сматра се употреба ватреног оружја у време или непосредно после извршења кривичног дела ради спречавања бекства лица затеченог на месту или у непосредној близини где је предузело радње извршења кривичног дела или где су наступиле последице кривичног дела, односно спречавања бекства лица код којег су предмети којима је извршило кривично дело или предмети настали извршењем кривичног дела.¹¹⁰ Употребом ватреног оружја ради спречавања бекства лица законито лишеног слободе или за које је издат такав налог сматра се употреба ватреног оружја ради спречавања бекства лица за које је у налогу за лишавање слободе, односно налогу за довођење изричито наведено да ће овлашћено службено лице употребити ватрено оружје ради спречавања бекства тог лица.¹¹¹ Употребом ватреног оружја ради одбијања од себе непосредног напада којим се угрожава живот овлашћеног службеног лица, сматра се употреба ватреног оружја ради одбијања напада ватреним оружјем, опасним оруђем или другим предметом којим се може угрозити живот, напад од стране два или више лица, или напад на месту и у време када се не може очекивати помоћ.¹¹² Употребом ватреног оружја ради одбијања напада на објекат или лице које се обезбеђује сматра се употреба ватреног оружја ради одбијања непосредног напада и за време трајања непосредног напада на објекат или лице које се обезбеђује. Непосредним нападом на објекат који се обезбеђује сматра се свака радња усмерена на оштећење тог објекта или његових делова или на онемогућавање функционисања објекта оштећењем или уништењем уређаја на објекту или на други начин. Непосредним нападом на лице које се обезбеђује сматра се сваки напад ватреним оружјем, опасним оруђем или другим предметом којим се може угрозити живот тог лица, или напад од стране два или више лица.¹¹³

¹⁰⁹ члан 101. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005 и 63/2009 - одлука УС)

¹¹⁰ члан 102. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005 и 63/2009 - одлука УС)

¹¹¹ члан 103. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005 и 63/2009 - одлука УС)

¹¹² члан 104. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005 и 63/2009 - одлука УС)

¹¹³ члан 105. Закона о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005 и 63/2009 - одлука УС)

IX

ЗАКЉУЧАК

На основу свега наведеног можемо да закључимо да је у порецима свих држава некадашње Југославије као општи услов за употребу ватреног оружја постављен услов да употребом других средстава принуде не може да се оствари задатак. У ствари, овај услов је манифестација принципа пропорционалности, односно упућује на то да треба да се примени најблаже средство принуде којим може да се оствари конкретан задатак. Када се ради о посебним условима сви закони као посебан услов за употребу ватреног оружја наводе непосредну опасност за живот, односно заштиту сопственог живота или живота других људи.

Можемо да видимо да једино српски закон не наводи посебне основе за употребу ватреног оружја, већ само наводи непосредну опасност за живот као посебан услов. Закони Хрватске, Црне Горе и Македоније као посебан основ за употребу ватреног оружја наводе спречавање бекства лица које је затечено у извршењу кривичног дела за које се може изрећи казна затвора у трајању од најмање десет година. Овакво решење не обезбеђује правну сигурност обзиром да полицијски службеник који треба да употреби ватрено оружје у конкретној ситуацији сигурно неће имати времена да размишља о квалификацији кривичног дела и која је казна прописана за то кривично дело обзиром да такве ситуације захтевају брзо реаговање. Посебно наводим да једино у закону Црне Горе уз овај основ стоји непосредна опасност по живот као додатни услов за употребу ватреног оружја. Поставља се морално питање колико је оправдано да се лиши живота лице које је извршило наведено кривично дело уколико крене у бекство, ако не угрожава ничији живот, обзиром да и учioniци кривичних дела имају право на живот, а из одредаба закона Хрватске и Македоније може да се закључи да учинилац може да се лиши живота и ако не

угрожава ничији живот. Исто може да се каже и за основ који се односи на спречавање бекства лица лишеног слободе или лица које је на издржавању казне због извршења кривичног дела за које је прописана казна затвора у трјању од најмање десет година, а који је прописан законима Хрватске, Црне Горе и Македоније док Законом о полицији Србије није прописан овај основ, али је прописан Законом о извршењу кривичних санкција. У овим ситуацијама често се дешава да се лице да у бекство због недовољно савесног и одговорног рада полицијских службеника и фактички се полицијским службеницима даје могућност да своју грешку исправљају на тај начин што ће пуцати у осумњиченог односно осуђеног.

Сви закони прописују обавезу да се пре употребе ватреног оружја издају наредба и упозорење “Стој, полиција, пуцаћу!”. Када се ради о испаливању упозоравајућег хица ту обавезу прописују сви закони осим закона Македоније и Босне Херцеговине. Закон БиХ чак изричито прописује да полицијски службеник неће испаливати хице упозорења. Ово решење закона БиХ није најбоље обзиром да постоји већа могућност да лице одустане од своје намере и да се повинује наредбама полиције у случају када чује хитац из ватреног оружја јер ће тај хитац сигурно да га застраши и постаће свесно да може да настрада уколико не послуша наређења услед чега полицијски службеници могу да примене и блаже средство принуде према таквом лицу. Хици упозорења се углавном испалују у ваздух с тим што је законом Словеније прописано да се хитац упозорења испалује у сигурном смеру.

Одредбе закона свих држава прописују да је искључена употреба ватреног оружја ако би се тиме угрозили животи других људи. Такође, сви закони осим закона Словеније прописују забрану употребе ватреног оружја према малолетницима.

Као „питање свих питања” појављује се прецизирање услова за правно допуштenu употребу силе и ватреног оружја. Што су ти услови прецизнији, биће и мање простора за слободно (дискреционо) одлучивање о томе када се сила и оружје могу употребити, а тиме и мање простора за спорове о правилној употреби силе и оружја. Од коликог је значаја ово питање види се по томе што употреба силе и оружја у складу са законом доводи до искључења противправности и кривичне одговорности за такве акције (телесна повреда или смрт услед законите употребе силе сматраће се законитим). Имајући у виду тако

крупан значај прописивања услова за допуштenu употребу силе, јасно је да би било идеално када би ти услови могли да се дефинишу на до краја потпун и прецизан начин који би искључивао било какву меру слободног (дискреционог) поступања. То, нажалост, није сасвим могуће, јер право иначе подразумева опште норме које се тичу унапред неодређеног броја сличних животних ситуација, од којих свака може имати и, по правилу, има извесне специфичности. За то се овде као најбоља идеја показује то да околности у којима је сила допуштена буду прописане што је могуће конкретније, за тим да уз то буду прописани извесни принципи за до ношење правилних одлука, да се развију професионалне и етичке норме и способности полицајаца за исправно одлучивање и, нарочито, да се обезбеди њихова пуна лична одговорност за донете одлуке. Подразумева се и захтев да полицајци имају потребне психичке способности и стабилну личност да би им се уопште могло поверити ношење и коришћење ватреног оружја. Такође, нужно је да буду физички способни да другим средствима, осим ватреним оружјем, решавају одређене ситуације.¹¹⁴

Када се ради о правним системима европских држава, као и Сједињених Америчких Држава сваки од њих има своје специфичности, али за сваки правни систем је заједничко да се ватрено оружје као средство принуде употребљава кад ниједним другим средством не може да се оствари сврха и кад постоји хитност ради отклањања опасности по живот и тело.

¹¹⁴ Б. Милосављевић, Људска права и полиција - стандарди људских права за полицију, Центар за антиратну акцију Београд, 2004, стр. 92.

Литература

1. Југовић Сретен (2009). Употреба ватреног оружја као средства принуде,
У: Правни живот. Год. 58, књ. 530, бр. 10 (2009) Београд : Удружење правника НР Србије и Босне и Херцеговине, 1952- (Београд : Штампарско-издавачко предузеће ПТТ) стр. 779-793.
2. Милидраговић Драган, Милић Ненад (2011) Непосредна опасност по живот као посебан услов за употребу ватреног оружја, У Безбедност стр. Год. 53, бр. 2 (2011) Државни секретаријат за унутрашње послове НР Србије, стр. 197-218.
3. Милосављевић Богољуб (2004). Људска права и полиција - стандарди људских права за полицију, Центар за антиратну акцију Београд, 2004, цтр. 194 .
4. Никач Жељко, Лештанин Бранко (2017). Нови закон о полицији и примена средстава принуде, У. Војно дело стр. 191-209. Министарство одбране Србије - Војноиздавачки завод, 2017.
5. Шкртић Дражен (2007). Законита упораба средстава присиле полицијских службеника, Свеучилиште у Загребу, Правни факултет
6. Евроспка конвенције за заштиту људских права и основних слобода
7. Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/2014)
8. Закон о казненом поступку, www.zakon.xp

9. Закон о министарствима („Сл. гласник РС“, бр. 44/2014, 14/2015, 54/2015, 96/2015 - др. закон и 62/2017
10. Закон о налогах ин пообластилих полиције, www.писрс.си
11. Закон о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018)
12. Закон о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005 и 63/2009 - одлука УС)
13. Закон о полицијским пословима и овластима, www.закон.хр
14. Закон о полицији, Службен весник на Република Македонија“ бр.114/06
15. Закон о полицијским службеницима Федерације БиХ, www.фмуп.гов.
16. Закон о унутрашњим пословима ("Сл. лист ЦГ", бр. 44/2012, 36/2013, 1/2015 и 87/2018)
17. Правилник о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде ("Сл. гласник РС", бр. 19/2007, 112/2008 и 115/2014)
18. Уредба о врстама наоружања и опреме полицијских службеника министарства унутрашњих послова ("Сл. гласник РС", бр. 27/2006)

Извори на страном језику:

1. Aleksei Trubashev, Special Pistols for Special Forces, Gazeta.ru (July 19, 2006),
2. Codice di penale [C.P.] [Criminal Code]
3. Decreto del Presidente della Repubblica 5 ottobre 1991, n. 359, Regolamento che stabilisce i criteri per la determinazione dell'armamento in dotazione all'Amministrazione della pubblica sicurezza e al personale della Polizia di Stato che espleta funzioni di polizia
4. Федеральный закон "О полиции" от 7 февраля 2011 г. N 3-ФЗ,
5. Law 2800/2000
6. Peter Roudik, Policing the Russian Federation, in Comparative Policing: The Struggle for Democratization 143 (M.R. Haberfeld & Ibrahim Cerrah eds., 2008).

Интернет извори:

1. amnestyusa.org/files/aiusa_deadlyforcereportjune2015.pdf
https://www.loc.gov/law/help/police-weapons/france.php#_ftn33ugées“trop dangereuses”, la police change de munitions [The Police Replaces Ammunition Considered “Too Dangerous”], France Soir (Sept. 13, 2010),
2. Amnesty International, A Law unto Themselves, A Culture of Abuse and Impunity in the Greek Police (2014), <http://amnesty.org/en/library/asset/EUR25/005/2014/en/47005cd7-f536-4c21-851f-e595076dcaef/eur250052014en.pdf>
3. Amnesty International Police Violence in Greece: Not Just “Isolated Incidents” 7 (2012), http://www.univie.ac.at/bimtor/dateien/greece_ai_2012_police_violence.pdf.
4. www.blic.rs
5. www.dnevnik.rs
6. <http://www.francesoir.fr/actualite/societe/jugees-trop-dangereuses-police-change-munitions-56850.html>
7. <https://edition.cnn.com/2018/10/06/us/timothy-loehmann-tamir-rice-ohio/index.html>
8. <https://edition.cnn.com/2017/06/20/us/philando-castile-shooting-dashcam/index.html>
9. Human Rights Watch, Unwelcome Guests: Greek Police Abuses of Migrants in Athens (June 2013), http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/greece0613_ForUpload.pdf
10. Office of the Prosecutor of the Supreme Court, Legal Opinion 8/09, June 24, 2009, <http://www.eisap.gr/sites/default/files/consulations/%CE%93%CE%9D%CE%A9%CE%9C.%208-2009.pdf>
11. Policing Profiles of Participating and Partner States: Russian Federation, OSCEPolis, http://polis.osce.org/countries/details?item_id=31
12. Russian Federation Ministry of Internal Affairs, Internal Troops, Weapons and Military Equipment, <http://vnmvd.ru/about/voorujenie/>

САЖЕТАК

Употреба ватреног оружја као полицијског средства принуде

Употреба ватреног оружја од стране полиције је најекстремнији захват који држава предузима према појединцу и стоји наспрам права на живот које је прокламовано Европском конвенцијом о људским правима као и највишим правним актима држава. У одређеним ситуацијама полицијски службеник да би заштитио свој или туђи живот долази у ситуацију да употреби ватрено оружје и у тим ситуацијама се јавља морална, али и правна дилема у којим ситуацијама је оправдано одузети нечији живот. Због комплексности регулисања услова под којима полиција може да употреби ватрено оружје постоје велике разлике у правном регулисању тих услова у државама широм света.

У овом раду је примењен аналитички метод којим је анализирано позитивно право у Републици Србији као и раније важећи прописи који се односе на употребу ватреног оружја од стране полиције. направљен је и осврт на сва полицијска средства принуде у позитивном праву Републике Србије. Применом компаративног метода су приказана законска решења у појединим државама света, пре свега Сједињеним Америчким Државама и Руској федерацији као и појединим европским државама, која се односе на услове за употребу ватреног оружја од стране полиције. Такође, у раду су анализирана и решења држава у којима полицијски службеници не носе ватрено оружје као и начини на које они решавају критичне ситуације у којима би у другим државама полиција употребила ватрено оружје. Такође анализирани су и одређени случајеви употребе ватреног оружја од стране полиције.

Циљ рада је да се упореде услови за употребу ватреног оружја од стране полиције у појединим државама и да се изведу закључци која решења се показују најефикаснијим.

Кључне речи: Право на живот, ватрено оружје, средства принуде, САД, Русија

ABSTRACT

The use of firearms as a police means of coercion

The use of firearms by the police is the most extreme intervention that a country undertakes towards an individual and stands in opposition to the right to life proclaimed by the European Convention on Human Rights, as well as the highest legal acts of countries. In certain situations, a police officer, in order to protect his own or other people's lives, is faced with the situation of using a firearm, and in those situations, there is a moral, but also a legal dilemma in which situations it is justified to take someone's life. Due to the complexity of regulating the conditions under which the police can use firearms, there are large differences in the legal regulation of these conditions in countries around the world.

In this thesis, an analytical method, which analyzes the positive law in the Republic of Serbia as well as the previously valid regulations related to the use of firearms by the police, is applied. A review of all the police means of coercion in the positive law of the Republic of Serbia was also made. The application of the comparative method shows the legal solutions in some countries of the world, primarily the United States of America and the Russian Federation, as well as some European countries, which refer to the conditions for the use of firearms by the police. Also, the thesis analyzes the solutions of countries in which police officers do not carry firearms, as well as the ways of their solving the critical situations in which the police in other countries would use firearms. Certain cases of the use of firearms by the police were also analyzed.

The aim of the thesis is to compare the conditions for the use of firearms by the police in certain countries and to draw conclusions about which solutions prove to be the most effective.

Key words: the right to life, firearms, means of coercion, the USA, Russia

БИОГРАФИЈА

Душан Микић је рођен 06.06.1992. године у Пропупљу. Године 2011. завршио је Гимназију Бора Станковић у Нишу, а након тога 2011. године уписао Правни факултет Универзитета у Нишу на ком је дипломирао 24.11.2015. године. Школске 2018/2019 године уписао је Мастер студије Правног факултета Универзитета у Нишу смер унутрашњи послови.

Од 01.06.2018. године ради као адвокат у Нишу.

